

Sancti Hieronymi Stridoniensis Operum, Tomi ...

In quo ipsi adscripta haec continentur: Commentarii in Iob. Commentarii in Prouerbia Salomonis. Homiliae quatuor Origenis in Canticum canticorum.

Commentarii in omnes Pauli Apostoli Epistolas. Quae omnia ad fidem vetustissimorum exemplarium multis mendis sublatis correcta sunt ... Qui autem horum ...

Hieronymus, Sophronius Eusebius

Coloniae Agrippinae, 1616

Homilia Secvnda.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-75132](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-75132)

moueri, aut excitari possent. Sed ubi aduenit plenitudo temporum, & Christus in eis profecit aetate & sapientia, & iam sentire ceperunt, quid sint vbera sponsi, quaeq; in his perfectio verbi Dei, & doctrinae spiritualis plenitudo designetur, etiam promittitur: quia plusquam vinum quod nunc tantum paruula bibunt, dilecturae sint vbera sponsi, id est, propensiores futurae erga perfecta, & omni plenitudine decreta dogmata Christi, quam antea, siue in communibus studiis, siue in legis & Prophetarum visa sunt institutionibus extitisse.

Aequitas dilexit te. Etiam hoc mihi videntur adolescentulae proloqui, velut satisficientes, pro eo quod dilecturas super vinum se promiserunt vbera sponsi: & non iam in praesenti diligant, neq; integram vim charitatis ostendant. Est ergo vox ista velut inculantium semetipsas, quasi quae nodum abiecit omni iniquitate peruenerint ad aequitatem, vt possint iam diligere vinum super vbera sponsi: scientes inconueniens esse, vt aliquid adhuc residet iniquitatis in eo, qui ad perfectione spiritualis & mysticae doctrinae peruenerit. Quia ergo summa perfectionis in charitate consistit: charitas autem nihil iniquitatis admittit: ubi autem nihil iniquitatis est, ibi sine dubio est aequitas: merito ergo aequitas esse dicitur, quae diligit sponsum. Et vide, si non ob hoc etiam videtur illud in Euangelio a Salvatore dictum: *Si diligitis me, mandata mea seruare.* Si ergo, qui diligit Christum, mandata eius custodit: & qui mandata eius custodit, nulla est in eo iniquitas, sed aequitas in eo permanet: aequitas ergo est, quae mandata eius custodit, & diligit Christum. Et rursum: Si qui mandata custodit, ipse diligit Christum: mandata autem in aequitate seruantur, & aequitas est, quae diligit Christum: qui iniquum aliquid gerit, neque mandata custodit, neque diligit Christum. Erit ergo, vt quantum iniquitatis in nobis est, tantum longe finis a dilectione Christi: & tantum mandatorum eius praerogatio habeatur in nobis. Et ideo regulam quandam directam ponamus esse aequitatem: vt si quid in nobis iniquitatis est, hanc adhibentes & superducentes directioriam mandatorum Dei: si quid in nobis curuum, si quid tortuosum est, ab huius regulae linea resecetur, vt possit & de nobis dici: *Aequitas dilexit te.* Postsumus autem etiam sic accipere, vt videatur simile esse, quod dixit: *Aequitas dilexit te,* ac si dixisset: iustitia dilexit te, & veritas, & sapientia, & pudicitia, & singula quaeque virtutes. Nec mireris sane, si dicimus virtutes esse, quae diligunt Christum, cum in aliis ipsarum virtutum substantiam, Christum solemus accipere. Quod & frequenter inuenies in scripturis diuinis, pro locis & opportunitatibus aptari. Inuenimus namq; ipsum & iustitiam dici, & pacem, & veritatem. Et rursum scriptum est in Psalmis: *Iustitia & pax osculatae sunt.* Et: *Veritas de terra orta est, & iustitia de caelo profecit:* quae utique omnia & ipse esse, & rursum ipsum dicuntur amplecti. Sed & sponsum idem dicitur, idem etiam sponsa nominatur, vt in prophetia scriptum est: *Sicut sponsa imposuit mihi mitram, & sicut sponsam ornauit me ornamento.*

HOMILIA SECVNDA.

Fusca sum & formosa, filia Hierusalem, vt tabernacula Cedar, vt pelles Salomonis. In aliis exemplaribus legimus: *Nigra sum & formosa.* Rursum in hoc persona sponsae loquentis introducit. Loquentis autem non ad illas adolescentulas, quae cum ipsa currere solent: sed ad filias Hierusalem, quibus tantumquam his, quae derogauerint foeditati eius, respondere videtur, & dicere: *Fusca quidem sum vel nigra, quantum ad colorem spectat filia Hierusalem: formosa vero, si quis interna membrorum lineamenta perspiciat.* Nam & tabernacula, inquit, Cedar, quae est gens magna, nigra sunt: & ipsa gens Cedar, nigredo, vel obscuritas interpretatur. Sed & pelles Salomonis nigrae sunt: nec tamen ob hoc tanto regi, in omni gloria sua pellium visa est indecora nigredo. Non ergo mihi o filiae Hierusalem, exprobetis culpam coloris: cum siue naturalis, siue exercitio quaesita, corpori pulchritudo non desit. Haec continet historicum drama, & proposita fabulae species. Sed redeamus ad ordinem mysticum. Haec sponsa, quae loquitur, Ecclesiae personam tenet ex gentibus congregatae. Filia vero Hierusalem, ad quas ei sermo est, illae sunt animae, quae propter electionem patrum, charissima quidem dicun-

tur, inimicae autem propter Euangelium. Ista sunt filiae Hierusalem ciuitatis terrena, quae videntes Ecclesiam ex gentibus, quamuis pro eo ignobilem, quod generositatem sibi Abraham, & Isaac, & Iacob non possit ascribere: obliuiscunt tamen populum suum & domum patris sui, atque ad Christum venientem, spernunt eam, & pro ignobilitate generis offuscant. Quod sponsa sentiens, filias prioris populi imputari sibi, & pro hoc etiam nigram se appellari, quasi quae paterna eruditionis non habeat claritatem, respondens ad haec dicit: *Nigra sum quidem o filiae Hierusalem, pro eo quod non descendo de stirpe clarorum virorum: neq; illuminationem Moysi legis accepi: habeo tamen pulchritudinem meam mecum.* Nam & in me illud primum est, quod ad imaginem Dei in me factum est: nunc accedens ad verbum Dei, recepi speciem meam. *Quamuis enim pro coloris obscuritate, comparatis me tabernaculis Cedar, & pellibus Salomonis: tamen & Cedar ex Ismahele descendit. Secundo namq; loco ex Ismahele natus est, qui Ismael non fuit expertus diuinae benedictionis. Sed & pellibus Salomonis comparatus me, quae non aliae sunt quam pelles tabernaculi Dei: & tamen miror vos o filiae Hierusalem, mihi coloris velle exprobrare nigredinem.* Quomodo non meministis, quod in lege vestra scriptum est, quid passa sit Maria, quae derogauit Moysi, cum Aethiopsam nigram accepisset uxorem: quomodo ignoratis illius imaginis adumbrationem in me nunc veritate compleri? *Ego sum illa Aethiopsa, ego sum nigra quidem pro ignobilitate generis, formosa vero propter poenitentiam & fide.* Suscepi enim in me filium Dei, recepi verbum carnis factum. Accessi ad eum, qui est imago Dei, primogenitus omnis creaturae: & qui est splendor gloriae, & fulgor substantiae eius, & facta sum formosa. Tu ergo quid improperas conuertenti se a peccato, quod utique lex fieri vetat: & quomodo tu gloriaris in lege praeruaricans legem? Verum quoniam in his locis sumus, ubi Ecclesia quae ex gentibus venit, nigram se esse dicit, & formosam, quamuis longum videatur esse & copiosum colligere ex scripturis diuinis in quibus vel qualiter sacramenti huius forma praecesserit: tamen non mihi penitus omittendum videtur, sed quam potuerit breuiter memorandum. Primum ergo in Numerorum libro de Aethiopsa ita scriptum est: *Et locuta est Maria ad Aaron, & derogauerunt Moysi, propter mulierem Aethiopsam, quam accepit uxorem, & dixerunt: Nunquid Moysi soli locutus est Dominus: Nonne & nobis locutus est? Et iterum in tertio Regnorum libro scriptum est de regina Saba, quia venit a sinibus terra audire sapientiam Salomonis, hoc modo: *Regina Saba audiuit nomen Salomonis, & nomen Domini: & venit tentare eum in parabolis, & venit in Hierusalem in virtute magna valde: & camelis portantes odoramenta, & aurum multum valde, & lapidem pretiosum: & ingressa est ad Salomonem, & locuta est ei omnia verba, quae erant in corde suo. Et enunciauit ei Salomon omnia verba eius. Et non fuit verbum, quod omiserit rex, & non enunciauerit rex ei. Et vidit regina Saba omnem prudentiam Salomonis, & domum quam adificauerat, & cibos Salomonis, & sedem puerorū eius, & ordinem ministrorum eius, & vestes eius, & vini fusores eius, & holocausta eius, quae offerebat in domo Domini: & obstupuit, & dixit ad regem Salomonem: *Verus est sermo, quem ego audiui in terra mea de verbo tuo & prudentia tua: & non credidi his qui loquebantur mihi, vsquequo venirent, & viderunt oculi mei. Et ecce nec media pars est, quae nunciabantur mihi. Addidisti enim bona super omnem audicionem, quam audiui in terra mea: Beatae mulieres tuae: beati pueri isti qui assistunt in conspectu tuo semper, & audiunt omnem prudentiam tuam. Sit Dominus Deus tuus benedictus, qui tibi dedit sedem Israel. Quoniam dilexit Dominus Israel, & voluit eum permanere in aeternum: posuit te regem super eos, vt facias iudicium cum iustitia, & iudices eos. Et dedit Salomoni centum viginti talenta auri, & odoramenta multa valde, & lapidem pretiosum. Nunquam talia venerunt odoramenta, nec in tanta multitudine, quae dedit regina Saba regi Salomoni.* Hanc autem historiam paulo latius repetere volumus, & inferere huic expositioni nostrae: scientes intantum conuenire haec ad personam ecclesiae, quae ex gentibus venit ad Christum, vt ipse Dominus in Euangelii reginae huius faceret mentionem, dicens eam venisse a sinibus terra, vt audiret sapientiam Salomonis. Autri autem reginam dicit eam, pro eo quod Aethiopia in Austri partibus iaceat: & a sinibus terra, quasi in ultimo posita. Inuenimus autem huius ipsius reginae etiam Iosephum in historia sua facere mentionem, addentem etiam hoc, quod posteaquam regressa est, inquit, a Salomone, Cambyfes rex miratus eius sapi-**

G

Psal 44.6

Gen 25.6
Ibid. 17.6

Num. 12.4

Coloss 1.6
Rom. 8. f.
Hebr. 1. a
Rom. 2. d

H

Num. 12.4

3. Reg. 10.
2. Par. 9.
Matt. 12.
Luc. 11. d

Matt. 12.
Luc. 11. d

A

pietiam, quam sine dubio ex Salomonis sapientia susceperat, cognominavit, inquit, nomen eius Meroen. Refert autem quod non solum Aethiopia, sed & Aegypti regnum tenuerit. Addeamus autem adhuc & ea quae in sexagesimo septimo Psalmo, de hac eadem forma continentur. At ergo ibi: Disperge gentes, quae bella volunt, venient legati ex Aegypto, Aethiopia praevenerit manus eius Deo. Est adhuc quarto in loco apud Sophoniam Prophetam de hac eadem figura, hoc modo scriptum: Propterea suscipe me, dicit Dominus, in die resurrectionis meae in martyrio, hoc est, in testimonio: quoniam iudicium meum est ad congregationes gentium, ut suscipiam reges, & effundam super eos omnem iram indignationis meae: in igne zeli mei consumetur omnis terra. Quoniam convertam in populo linguam in generationem eius, ut innocenti omnes nomen Domini, & servient ei sub iugo vno. De ultra flumina Aethiopia suscipiam eos qui dispersi sunt, & afferent sacrificium mihi. In die illa non confundetur Saba ab omnibus adventionibus tuis, in quibus impietate egisti in me. Sed & in Hieremia scriptum est, quod dicitur principes quidam populi Israel miserint Hieremiam in lacum Melchies filii regis, qui erat in domo carceris, & deposuerunt eum cum funibus, & in lacu non erat aqua, sed coenum, & erat in caeno. Audiens autem Abdimelech Aethiops vir Eumuchus, qui erat in domo regis, quia miserunt Hieremiam in lacum: locutus est regi, & dixit: Domine rex, male fecerunt viri isti omnia, quae fecerunt in Hieremiam Prophetam, quia miserunt eum in lacum, & morietur ibi a facie famis: quoniam non sunt iam panes in civitate. Et praecepit rex ipsi Abdimelech Aethiopi, dicens: Tolle hinc triginta homines, & educ eum de lacu, ut non ibi moriatur. Et quid plura: Abdimelech Aethiops fuit, qui Hieremiam eduxit de lacu. Et paulo post factus est sermo Domini ad Hieremiam, dicens: Vade, & dic Abdimelech Aethiopi, dicens: sic dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego adduco verba mea super civitatem istam in mala, & non in bona: & saluabo te in die illa, & non dabo te in manus hominum, quos tu times. A facie eorum saluans saluabo te: & in gladio non cades, sed erit anima tua in salutem: quoniam confusus es in me, dicit Dominus. Haec interim ad praesens de scripturis sanctis occurrere poterunt, quibus mihi videtur propositi de Canticis canticorum versiculi mysterium comprobati, in quo dicit: Fusca sum, sive nigra, & formosa sicut Hierusalem, sicut tabernaculum Cedar, & sicut pelles Salomonis. Invenitur ergo Moyses in Numeris accepisse Aethiopiissam uxorem fuscam vel nigram: pro qua Maria & Aaron derogant ei, & indignantes dicunt: Nunquid Moysi soli Dominus locutus est? Nonne & nobis locutus est? In quo si diligenter consideres, nec consequentiam sermo invenitur habere historicus. Quid enim convenire ad rem videbitur, ut indignantes pro Aethiopiissa dicant: Nunquid soli Moysi locutus est Dominus: nonne & nobis locutus est? Oportebat enim si hoc erat in causa, dici ab eis: non oportuit te o Moyses uxorem accipere Aethiopiissam, & de semine Cham, sed de genere tuo, & de domo Leui. Horum nihil dicunt, sed aiunt: Nunquid Moysi soli locutus est Deus: nonne & nobis locutus est? In quo & mihi videtur secundum mysterium magis intellexisse, quod gestum est, & vidisse quod iam Moyses, id est, spiritualis lex, in nuptias & coniugium congregatae ex gentibus migraret Ecclesiae: & Mariam, quae synagoga derelicta formam, & Aaron, qui sacerdotii carnalis tenebat imaginem, videntes ablatum esse a semetipsis regnum, & datum esse genti facienti fructus eius, dicere: Nunquid Moysi soli locutus est Deus: nonne & nobis locutus est? Denique & Moyses ipse, cum tanta & tam magnifica eius opera fidei ac patientiae referatur, nunquam tantis a Deo elatus est laudibus, ut nunc cum Aethiopiissam duxit uxorem. Nunc de eo dicitur, quia Moyses homo mansuetus valde super omnes homines qui sunt super terram, nunc & illud de eo dicit Dominus: quia si fuerit in vobis propheta, in visionibus loquetur ei aut in somniis: non ita ut famulo meo Moysi, qui in omni domo mea fidelis est. Os ad os loquetur ad eum. In specie & non in anigmate gloriam Domini vidit. Et cur non timuisti deridere famulo meo Moysi? Haec omnia pro coniugio Aethiopiissae Moyses audire meruit a Domino. Verum de his plenius in libro Numerorum profecti sumus, quae si quis dignum iudicat noscere, illa perquirat. Nunc autem iufficiat approbare ex his, quod ipsa est nigra & formosa & Aethiopiissa, quam Moyses, id est, lex spiritualis, quae sine dubio verbum Dei & Christus est, in coniugium suum asciscit: licet obtrectent & derogent filiae Hierusalem, plebs scilicet ista cum sacerdotibus suis. Videamus autem & ea quae ex tertio Regnorum libro protulimus de regina Saba, & ipsa nihilominus Aethiopiissa, cui testimo-

Soph. 3 b
Sec. 70.

Hier. 38. a

Ibid. 39. d

Num. 12. a

B

Matt. 21. g

Num. 12. a

Ibidem b

Vbi supra.

nium dat Dominus in Evangelis, quod in die iudicii veniat cum viris generationis incredulae & condemnet eos: quia venit a finibus terrae audire sapientiam Salomonis, & addit: Quia plus Salomone hic docens per hoc plus esse veritatem, quam veritatis figuras. Venit ergo & haec, imò secundum figuram eius, Ecclesia venit ex gentibus audire sapientiam Salomonis veri, & veri pacifici Domini nostri Iesu Christi. Venit & haec primo quidem tentans eum per anigmata & quaestiones, quae ei prius insolubiles videbantur, atque ab ipso de agnitione veri Dei & de creaturis mundi, vel de immortalitate animae, & iudicio futuro, quod apud ea & apud Doctores eius, gentiles duntaxat Philosophos, in certum semper, aut dubium manebat, absoluitur. Venit ergo in Hierusalem, ad visionem scilicet pacis, cum multitudine & virtute multa. Non enim cum vna sola gente, ut prius synagoga, solus habuit Hebraeos: sed cum totius mundi gentibus venit, deferens etiam munera digna Christo, odoramentorum siquidem suavitates, opera scilicet bona, quae ad Deum per odorem suavitatis ascendunt. Sed & auro venit repleta, sensibus sine dubio & rationalibus disciplinis, quas ante fidem adhuc ex communi & seholari eruditione collegerat. Detulit etiam lapidem pretiosum, quem ornamenta mortui possumus intelligere. Cum hoc ergo apparuit intrat ad pacificum regem Christum, & ipsi aperit cor suum, in confessione & poenitentia, scilicet praecedentium delictorum, & locuta est ei omnia, quae erant in corde suo. Propter quod & Christus, qui est pax nostra, enunciauit ei omnia verba eius: & non est verbum, quod omiserit rex, & non enunciauerit ei. Denique eum iam tempus passionis appropinquaret, sic loquitur ad eam, id est, ad electos discipulos suos: lam non dicam vos servos, sed amicos: quia servus nescit, quid faciat Dominus eius. Ego autem nota feci vobis omnia, quaecumque audivi a patre meo. Sic ergo impletur, quod dixit: quia non fuerit verbum, quod non enunciauerit pacificus Dominus reginae Sabae, id est, Ecclesiae ex gentibus congregatae. Quod si intuearis Ecclesiae statum, & dispensationes eius ordinationesque eius consideres: tunc aduerter, quomodo regina mirata sit omnem prudentiam Salomonis. Simul & require, cur non dixerit omnem sapientiam, sed omnem prudentiam Salomonis: quoniam quidem eruditi viri prudentiam, de humanis negotiis: sapientiam, de diuinis intelligi volunt. Idcirco fortassis & Ecclesia nunc interit Christi prudentiam miratur, dum in terris est, & inter homines conuertatur: cum autem venerit, quod perfectum est, & de terris translata fuerit ad caelum, tunc videbit omnem sapientiam eius, cum iam non per anigmata, sed facie ad faciem de singulis quibusque perspiciet. Vidit autem & domum, quam aedificauit, sine dubio incarnationis eius mysteria. Ipsa est enim domus, quam aedificauit sibi sapientia: vidit & cibos Salomonis: illos puto, de quibus dicebat: Meus cibus est, ut faciam voluntatem eius, qui misit me, ut perficiam opus eius. Vidit & sedem puerorum eius: Ecclesiasticum puto ordinem dicit, qui in Episcopatus vel Presbyterii sedibus habetur. Vidit & ordinationes siue stationes ministrorum eius: Diaconorum ut mihi videtur ordinem memorat, astantium diuino ministerio. Sed & vestes eius vidit: illas credo, quibus induit eos, de quibus dicitur: Quicumque autem in Christo baptizati estis, Christum induistis. Sed & vini fusores eius, arbitror dici doctores, qui verbum Dei & doctrinam quasi vinum populis miscunt, quod auditorum corda laetificet. Vidit & holocausta eius, orationum sine dubio supplicationumque mysteria.

C

Ioa. 15. b

D

I Cor. 15. c

Ibidem.

Ioa. 4. c

Galat. 3. d

Ipsal. 139. b

Ioa. 1. c

Rom. 1. c

Soph. 3. c

Hier. 3. c

xi. id

E
 xi, id est, non hominibus, sed tibi credidi Deo. Et per illos
 quidem audiui: ad te autem veni, & tibi credidi. Apud quem
 multo plura viderunt oculi mei, quam annuntiabantur mi-
 hi. Reuera enim cum peruenerit nigra hac & formosa in Hieru-
 salem caelestem, & ingressa fuerit visionem pacis, multo
 plura & magnificentiora, quam nunc ei sunt annuntiata,
 perspiciet. Nunc enim tanquam in speculo & aenigmate:
 tunc autem videbit facie ad faciem, cum consequetur ea,
 quae oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis
 ascenderunt. Et tunc videbit, quia nec medietas eorum est,
 quae audiuit in hac sua terra posita. Beata ergo sunt mulie-
 res Salomonis, animae sine dubio, quae verbi Dei & pacis eius
 participes fiunt. Beati pueri eius, qui assistunt in conspectu
 eius semper, non illi qui aliquando assistunt, & aliquando
 non assistunt: sed qui semper & sine intermissione assistunt
 verbo Dei, verè beati sunt. Talis erat & illa Maria, quae se-
 debat secus pedes Iesu, & audiebat eum, cui & testimonium
 reddidit ipse Dominus, dicens ad Martham: *Maria optimam
 partem elegit, quae non auferetur ab ea.* Adhuc nigra hac & forma-
 sa dicit: *Benedictus qui voluit dare te super sedem Israel.* Verè enim
 quia dilexit Dominus Israel, & voluit, vt staret in aeternum,
 posuit te regem super eum. Quem? Pacificum sine dubio.
 Christus enim est *pax nostra, qui fecit vtraque vnum, & medium
 partem septis soluit.* Et post haec omnia dedit, inquit, *centum
 viginti talenta auri regi Salomoni regina Saba.* Numerus hic cen-
 tum viginti, consecratus est vite hominum, eorum qui fue-
 runt in diebus Noe, quibus illud conceditur spatium vite,
 quo inuitantur ad poenitentiam. Ipse autem numerus anno-
 rum & Moyse vita fuit. Offert ergo Christo Ecclesia in auri
 specie & pondere, non solum multitudinem sensuum suo-
 rum & intellectuum, sed legi Dei consecratos indicat sensus
 suos, per hunc qui Moyse annos vite continet numerum.
 Offert etiam suauitates odoramentorum quales & quantae
 nunquam venerant. Vel orationes in hoc, vel opera miseri-
 cordiae intellige: nunquam enim vel tam rectè orauerat, vt
 nunc cum accessit ad Christum: vel tam pie operata fuerat,
 vt cum cognouit iustitiam suam, non faceret coram homini-
 bus, sed coram patre, qui videt in abscondito, & reddet pa-
 lam. Sed multum est alienis in locis simul vniuersa persequi
 haec, quae nec testimonii gratia videntur assumpta. Sufficiant
 ista de tertio libro Regnorum. Videamus aliqua & ex his,
 quae de sexagesimo septimo Psalmo protulimus, vbi ait: *Aethiopia
 praeueniet manus eius Deo.* Si enim intruearis, quomo-
 do ex delicto Israel sit salus gentibus, & quòd illorum la-
 psus, introeundi viam nationibus dedit, aduertes, quomo-
 do praeuenit & praecedit Aethiopia manus, hoc est, gentium
 populus illos ad Deum, quibus primis data sunt eloquia Dei,
 & in hoc compleri: *Aethiopia praeueniet manus eius Deo,* & sit ni-
 gra ista formosa, etiam si noluit, etiam si inuident & obtre-
 ctant filiae Hierusalem. Sed & Propheta testimonium quod
 posuimus: vbi suscepit Dominus etiam eos, qui veni-
 unt de locis, quae sunt vltra flumina Aethiopum, & afferunt
 hostias Deo, simili sensu aduertendum puto. Videtur enim
 mihi, quòd vltra flumina Aethiopiae esse dicitur ille, qui ni-
 mis & superabundantibus peccatis infuscatus est, & atro
 malitiae fucò infectus, niger & tenebrosus est redditus: & ta-
 men ne hos quidem repellit Dominus, sed omnes, qui sacrifi-
 cia contribulati spiritus & humiliati cordis offerunt Deo,
 confessionis scilicet ac poenitentiae titulo ad eum conuersi,
 non repelluntur ab eo. Sic enim pacificus dicit Dominus
 noster: *Ego venientem ad me non repello.* Potest autem & de illis
 dictum videri, quòd vltra flumina Aethiopum positi, veni-
 ent etiam ipsi ad Deum hostias deferentes: qui posteaquam
 intrauerit omnis plenitudo gentium, quae fluminibus Aethi-
 opum comparatur: venient etiam ipsi, & tunc omnis Israel
 saluabitur, & pro eo vltra flumina Aethiopum dicantur, qua-
 si qui vltiores & posteriores sint his spatiis, in quibus cur-
 rit inundatque gentium salus. Et ita fortè compleri videtur
 hoc, quod dicit: *quia in die illa non confunderis omnis Israel ex om-
 nibus adiuuentionibus tuis, quibus impiè egisti in me.* Superest, vt
 illud testimonium, quod de Hieremia assumpsimus, explicetur:
 vbi Abdimelech nihilominus Aethiops vit Eunuchus,
 cum adquisisset, quia Hieremias in lacum missus est à principi-
 bus populi, educit eum inde. Et puto inconueniens non videri,
 si dicamus, quem principes Israel condemnauerunt, &

in lacum mortis miserunt, iste alienigena & obscura gentis
 homo & degeneris, id est, populus gentium educit eum de
 lacu mortis, resurrectionem scilicet eius à mortuis credens,
 & fide sua hunc quem illi in mortem tradiderant, iste de in-
 fernis reuocat ac reducit. Sed & Eunuchus hic Aethiops esse
 dicitur: credo quòd castrauerit semetipsum propter regnum
 Dei, vel etiam quòd semen malitiae in semetipso non habe-
 bat, seruus quoque est regis: quia seruus sapiens imperat stultis
 Dominis. Interpretatur autem Abdimelech, seruus regum.
 Et ideo Dominus relinquens populum Israel pro peccatis
 suis, ad Aethiopem verba dirigit, & ad ipsum mittit Pro-
 phetam, & ipsi dicit: *Ecce ego adduco verba mea super ciuitatem
 istam in mala, & non in bona: & saluabo te in die illa, & non te dabo
 in manus hominum, sed saluans saluabo te.* Salutis autem causa haec
 est ei, quia eduxit Prophetam de lacu, id est, quòd fide sua qua
 Christum refurxisset credat à mortuis, eduxisse eum ex lacu
 videtur. Habet ergo plurima testimonia fusca haec vel nigra
 & formosa, in quibus liberè agat, & cum fiducia dicat ad filias
 Hierusalem: quia fusca sum quidem vel nigra sicut taberna-
 cula Cedar: formosa autem sicut pelles Salomonis. De pel-
 libus Salomonis scriptum aliquid propriè non memini. Puto
 autem referri posse ad gloriam eius, de qua dicit Saluator:
Quia nec Salomon in omni gloria sua operatus est sicut vnum horum.
 Nomen tamen ipsum pellium in tabernaculo testimonium in-
 uenimus frequenter referri: sicut cum dicit: *Et facies pelles
 ex caprarum pilis, operimentum super tabernaculum testi-
 monii, vnde decem pelles facies. Longitudo pellis vnus trigin-
 ta cubitorum: latitudo quatuor cubitorum. Eadem mensura
 erit vnde decem pellibus. Et coniunges quinque pelles simul, &
 alias sex simul: & replicabis sextam pellem à fronte taberna-
 culi, & facies quinqueaginta ansulas per oram pellis vnus, &
 quinqueaginta ansulas per oram pellis alterius, per quas con-
 iungantur vna ad alteram: & facies circulos aereos quinquage-
 nos, & coniunges ex ipsis pelles, & erit vnum totum. Et rep-
 licabis, quod superest ex pellibus medietatem pellis vnus
 à fronte tabernaculi, & ex alia medietate, quod superest, ve-
 labis posteriora tabernaculi, cubitum hinc & cubitum inde:
 ex eo quod abundat in longitudine pellium, & erit ad oper-
 tum tabernaculum ex lateribus hinc & inde. Puto ergo, quòd
 harum pellium mentio fiat in Cantico canticorum, & istae di-
 cantur esse Salomonis, qui accipitur in pacifico Christo.
 Ipsi ergo est tabernaculum, & ea quae ad tabernaculum per-
 tinent: & praecipue si illud tabernaculum consideremus, quod
 dicitur tabernaculum verum, quod fixit Deus & non homo,
 & quod ait: *Non enim in manu facta sancta, intravit Iesus exempla-
 riarum verorum.* Si ergo pulchritudinem suam sponfa pellibus com-
 parat Salomonis: illarum sine dubio pellium gloriam & pul-
 chritudinem dicit, quae operiunt illud tabernaculum, quod
 fixit Deus, & non homo. Si verò nigredinem suam, quae ex-
 probrat à filiabus Hierusalem videtur, pellibus contulit Sa-
 lomonis, huius tabernaculi, quod exemplar veri tabernaculi
 vocatur, accipiendum sunt pelles, quasi quòd & ipsae nigrae sint
 quidem, vt pote caprarum pilis textae: & tamen vsum orna-
 tumque exhibeant diuino tabernaculo. Quòd autem videtur
 esse persona vna, quae loquitur, & pluribus se vel tabernacu-
 lis Cedar in nigredine, vel Salomonis pellibus comparauit:
 ita accipiendum est, quia vna quidem persona videtur Ecce-
 siae, innumerae tamen sunt, quae per orbem terrae diffuse sunt,
 atque immensae congregationis ac multitudinis populorum.
 Sicut & regnum caelorum, vnum quidem dicitur: sed multa
 tamen in eo mansiones memorantur esse apud patrem. Po-
 test autem & de vnaquaque anima, quae post peccata plurima
 conuertitur ad poenitentiam dici, quòd nigra sit quidem pro
 peccatis: formosa, propter poenitentiam & fructus poeniten-
 tiae. Denique & de hac ipsa quae nunc dicit: *nigra sum & for-
 mosa, quia non in finem in nigredine ista permansit, post
 haec dicunt de ea ipsa filiae Hierusalem: Quae est ista quae af-
 scendit dealbata, incumbens super fratrum suum?*
 Ne videatis me, quoniam infuscata sum ego: quia despexit me Sol.]
 Infuscata siue denigrata. Si competenter nobis videtur apta
 expositio, quam in superioribus, vel de Aethiopia, quae ad
 Moyse suscepta est in coniugium: vel de regina Saba Aethi-
 opum, quae sapientiam Salomonis venit audire, teximus:
 merito nunc haec quae fusca vel nigra est & formosa, fati facere
 videtur pro nigredine, vel fuscatione sua, causasque redde-*

G
 Matth. 19. b
 Prou. 17. a
 Hier. 39. d
 Matth. 6.
 Luc. 12. d
 Exod. 26.
 Ser. 70.
 H
 Hebr. 8. a
 Hebr. 9. f
 Ioan. 14. a
 Mi. 6. 1
 Ps. 137. 1
 Ps. 137. 2
 Ps. 137. 3
 Hier. 39. a
 Ps. 137.

A

re exprobrantibus, quasi quæ non natura talis, nec ita à conditore creata sit: sed ex accidentibus hoc passa sit. Ex eo, inquit, quia Sol despexit me. In quo ostendit non de nigredine corporis fieri sermonem: quod utique Sol obscurare & denigrare solet, cum respicit magis, quam cum despicit. Ita denique & apud illam omnem gentem Æthiopum ferunt: cui iam naturalis quædam inest ex feminis carnalis successione nigredo, quòd in illis locis Sol radiis acrioribus ferueat, & adusta iam semel atque infuscata corpora, genuini vitii successione permaneant. Contrarii verò ordinis est animæ nigredo: nam neque aspectu, sed despectu solis inuritur: neque nascendo, sed negligendo conquiritur: & ideo sicut ignavia assumitur, ita & industria repellitur & repulsatur. Denique, ut superius dixi, hæc ipsa quæ nunc nigra dicitur esse, in fine cantici huius dealbata memoratur ascendere, incumbens super fratrum suum. Effecta est ergo nigra, quia descendit. Si autem cæperit ascendere, & incumbere super fratrum suum, & adherere ei, nec omnino separari ab eo, erit dealbata & candida: abiecta quæ omni nigredine, veri luminis luce circumfusa radiabit. Dicit ergo nunc ad filias Hierusalem pro nigredine sua satisfaciens: Non putetis, o filiæ Hierusalem, quòd naturalis est ista nigredo, quam videtis in vultu meo: sed scitote, quoniam despectu solis est facta. Sol enim iustitiæ, quia me non inuenit rectè stantem, nec ipse in me rectos direxit lucis suæ radios. Ego enim sum populus gentium, qui prius non aspexi ad solem iustitiæ, nec steti ante Dominum: & ideo nec ille me aspexit, sed despexit: neque astitit mihi, sed præterit. Hoc autem ita esse, etiam tu, qui Israel diceris, te ipsa experis, iam iamque cognoscas, & dices: Sicut enim me aliquando non credente, tu assumptus es, & misericordiam consequutus, & te respexit Sol iustitiæ: me autem ut ipse inobedientem & incredulum despexit & spreuit: ita & nunc, quia tu incredulus & inobediens factus es, ego spero respiciam Sole iustitiæ, & misericordiam consequi. Quòd autem mutua nobis sit Solis ista despectio, & ego primò pro inobedientia mea despectus sum, tu verò respectus: nunc autem etiam tibi non solum despectus solis, sed & cæcitas quædam licet ex parte contigerit, testem tibi producam magnificum, & cælestis secreti conscium Paulum, qui ita dicit: Sicut enim vos (de gentibus sine dubio loquens) aliquando non credidistis Deo nunc autem misericordiam consequuti estis propter istorum incredulitatem: ita & isti non crediderunt in vestra misericordia, ut misericordiam consequantur. Et item in aliis dicit: Quia cecitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret. Hinc ergo est in me quam exprobras ista nigredo: quia despexit me Sol propter incredulitatem & inobedientiam meam. Cum verò rectè stetero ante eum, & non fuero obliquus in aliquo, neque declinauero ad dextram neque ad sinistram, sed fecero rectas semitas pedibus meis, contra Solem iustitiæ incedens in omnibus iustificacionibus eius sine querela: tunc & ipse rectus me respicit, & nulla erit obliquitas, nec erit causa vlla despectus: & tunc reddetur mihi lux mea, & splendor meus: intantum quæ propelleretur à me, quam nunc exprobratis ista nigredo, ut etiam lux mundi metear appellari. Sic ergo Sol iste quidem visibilis ea corpora, quibus à summo libramine in se derit, infuscatur & vrit: ea verò quæ procul sunt, & ab ista collibratione longius posita, conseruat in candore suo: nec omnino vrit ea, sed illuminat. Sol verò spiritualis, qui est Sol iustitiæ, in cuius penis fanitas esse dicitur, e contrario eos quidem quos recti cordis inuenerit, & ad libram sui splendoris consistentes illuminat, & omni fulgore circumdat: eos autem qui obliquè incedunt cum eo, necessariò etiam ipse obliquè non tam respicit, quam despicit: hoc eis præstante inconstantia sua & instabilitate. Quomodo enim, qui peruersi sunt, possunt suscipere, quod rectum est: velut si curuo ligno adhucas rectissimam regulam, videbitur quidem per regulam argui materia prauitas: non tamen regula est, quæ ligno cauam peruersitatis imposuit. Et ideo festinandum est ad vias rectas, & standum in semitis virtutum, ne fortè Sol iustitiæ rectus incedens, si nos obliquos stare inueniat & peruersos, despiciat nos, & efficiamur denigrati. In quantum enim incapaces fuimus lucis eius, intantum tenebris & nigredini dabimus locum. Hinc enim est ipse Sol, qui & lux vera, illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum, & qui in hoc mundo erat, & man-

Rom. 3. a

Rom. 11. c

Pror. 4. d

Malac. 4. a

Ioan. 1. a

C

us per ipsum factus est. Non enim per istud visibile lumen, mundus factus est, cum & ipsum portio sit mundi: sed per istud verum lumen, à quo lumine, si nos peruersi incesserimus, despici dicimur. Et ipsum enim nobis peruersè incedentibus, peruersum quoque incedit: sicut scriptum est in maledictionibus Leuitici, Et si incesseritis, inquit, mecum peruersi: & nolueritis obedire mihi, adiciam vobis plagas septem. Et post pauca: Et si, inquit, non fueritis emendati, sed incesseritis mecum peruersi, incedam & ego vobiscum peruersus. Siue vrin aliis exemplaribus legimus: Si incesseritis mecum obliqui, incedam & vobiscum obliquus. Et post aliquanta iterum dicit ad vltimum: Et quoniam ambulauerunt in conspectu meo obliqui, & ego ambulabo cum eis in furore obliquus. Hæc assumptimus, ex quibus probaremus qualiter despiciere, hoc est, obliquè aspiciere Sol dicitur. Et euidenter claruit, quòd hos despiciat, & cum his obliquè incedat ac peruersè, qui obliquè incedunt cum eo. Sed & hoc quòd admonuit præfens locus, incedentium non omitamus: quia Sol duplicis videtur esse virtutis, vnus qua illuminat, alterius qua adurit. Sed pro rebus aut materiis subiacentibus, aut illuminat aliquid luce, aut infuscatur & obdurat aliquid ardore. Secundum hæc ergo fortassis & indurasse dicitur Deus cor Pharaonis, quòd scilicet talis fuerat materia cordis ipsius, quæ præsentiam Solis iustitiæ, non ea parte qua illuminat, sed ea qua adurit & indurat exeeperit: propter hoc sine dubio, quòd & ipse affligebat Hebræorum vitam in operibus duris, & quòd luto & latere conficiebat eos. Et erat vtrique cor eius secundum ea, quæ cogitabat luteum & limofum. Et sicut materiam luti Sol iste visibilis stringit & indurat: ita Sol iustitiæ his iisdem radiis, quibus illuminat populum Israel, Pharaonis cor, cui inerat luteæ cogitationes, pro-ipsis motuum suorum qualitatibus indurabat.

Hæc autem, quòd ita se habeant, & non communem, ut hominibus videtur, historiam, famulus Dei per spiritum sanctum scribat, ostenditur etiam inde, quòd vbi referit ingemisse filios Israel, non dicit à luto, neque à latere, neque à paleis ingemuisse eos, sed ab operibus suis inquit. Et rursum: Et ascendit, inquit, clamor eorum ad Deum. Non dixit à luto & latere: sed iterum ab operibus suis, propter quod & subiungit: Quia exaudiuit Dominus gemitus ipsorum: cum vtrique non exaudiuit eorum gemitum, qui non ex operibus suis clamant ad Dominum. Hæc quomuis per excessum dicta videantur, tamen locorum opportunitate commoiti, nequam iudicatumis omittenda: maxime cum habeant aliquid similitudinis ad hoc, quòd dicit, hæc quæ infuscata est: quia despexit eam Sol. Quòd vtrique ostenditur ibi accedere, vbi peccatorum causa præcedit: & ibi infuscari vel aduri aliquem sole, vbi peccata materia subsistit.

Vbi verò non est peccatum, Sol neque adurere dicitur, neque infuscare: sicut de iusto refertur in Psalmis: Per diem Sol non vrit te, neque Luna per noctem. Vides ergo, quia sanctos, in quibus peccatorum nulla causa est, Sol nunquam adurit.

Vt enim diximus, duplicis virtutis est Sol: iustos quidem illuminat, peccatores verò non illuminat, sed adurit: quoniam & ipsi oderunt lucem, quia malè agunt.

Denique ob hoc Deus noster ignis dicitur esse consumens: & nihilominus lux, in quo tenebra non sunt: lux sine dubio iustis, & ignis efficitur peccatoribus, ut consumat in eis omne, quod in anima eorum corruptibilitatis, aut fragilitatis inuenit.

Quòd autem in multis scripturæ locis, & Sol & ignis non iste visibilis, sed ille inuisibilis & spiritualis dicitur: ipse etiam si recenseas, abundanter inuenies.

Filii matris mee dimicauerunt in me, posuerunt me custodem in vineis: vineam meam non custodiu. Adhuc ipsa quæ sulca quidem pro delictis prioribus: formosa verò est pro fide & conuersatione, etiam hæc dicit: affuecas quòd filii matris suæ, dimicauerunt non contra eam, sed in ea: & post hoc bellum, quod in ea gesserunt, constituerunt eam vinearum custodem, non vnus vineæ, sed multarum. Astitit autem hæc eadem, quæ præter illas vineas, quas à filiis matris suæ custodire posita est, habuerit aliam propriam vineam, quam non custodierit. Hæc est propositi dramatis fabula. Sed nunc inquiramus, quæ sit mater sponsæ huius, quam hæc allegat: qui sint etiam filii eius,

Leuit. 26. Sec. 7. a

Exod. 4. c 7. a

Exod. 12. d Ibidem.

Psal. 120. b

Ioan. 3. c Dent. 4. d 1. Ioan. 1. b

Dei peruersi... non custodiu... vineam meam... affuecas... custodem... mater sponsæ... filii eius...

D. HIERI... T. M. 7.

G
Ephes. 5. g.

Ro. 5. a. b.

Mat. 18. b.
Ibid. 19. b.

H

Ephes. 4. c.
Psal. 103. b.
Cant. 6. c.

Psal. 44. b

Cant. 6. c.

1. Cor. 12.

E
Gal. 4. b.
1. Cor. 10. b.
F
Cant. 2. d.
Philipp. 3. b.
Ibid. 2. d.
Dicit. 32. a.
1. Tim. 2. d.

eius qui dimicauerunt in ea : & confecto bello tradiderint ei vineas, quas custodiret, quasi quæ non potuissent seruare eas, nisi ab illis dimicatum fuisset: Illam verò, suscepta aliarum vinearum custodia, propriam vineam noluisse vel non potuisse seruare. Ad Galatas Paulus scribens ait: *Dicite mihi, qui sub lege vultis esse, legem non audistis: Scriptum est enim: Quoniam Abraham duos habuit filios, vnum ex ancilla, & vnum de libera. Sed is quidem qui de ancilla, secundum carnem natus est: qui verò de libera, secundum repromissionem, quæ sunt allegorica. Hæc enim sunt duo testamenta: vnum quidem in monte Sina in seruitutem generans, quæ est Agar. Sina enim mons est in Arabia, qui confertur huic, quæ nunc est Hierusalem, & seruit cū filiis suis. Quæ autē sursum est Hierusalē, libera est mater omnium nostrum.* Hanc ergo Hierusalem cælestem dicit esse Paulus, & luā & omnium nostrum credentium matrem, Denique addit in posterioribus, & dicit: *Propter quod, fratres, nō sumus filij ancillæ, sed libera: quæ libertate liberauit nos Christus.* Euidenter ergo Paulus pronuntiat, quod omnis qui per fidem à Christo consequitur libertatem, filius sit liberæ: & hanc dicit esse sursum Hierusalem, quæ libera est, quæ est mater omnium nostrum. Huius ergo matris, & ipsa hæc sponsa filia esse intelligitur, in his qui dimicauerunt in ea, & constituerunt eam custodem vinearum. Vnde videntur isti, qui tantā potestatem habuerint, vt & bellum gererent in ea, & ordinarent eam vinearum custodē, non cuiuscunq; humilis aut contemnendi loci fuisset. Possumus ergo & apostolos Christi accipere filios matris ipsa, hoc est, Hierusalem cælestis, qui pugnaverunt prius in ista, quæ ex gentibus congregatur. Pugnaverunt autē vt vincerent in ea illis, quos prius habuit infidelitatis & inobediētiæ sensus, & omnē elationē extollerēt se aduersus scientiā Christi, sicut Paulus dicit: *Cogitationes destruentes, & omnem altitudinem extollerent se aduersus scientiam Christi.* Pugnaverunt ergo non aduersus eam, sed in ea, hoc est, in sensibus & corde eius, vt destruerent & depellerent omnem infidelitatem, omnē vitium, omnesq; doctrinas, quæ ei inter gentes politæ, falsis sophistarum assertionibus inoleuerant. Fuit ergo apostolis Christi grande bellum, donec omnes ex ea mēdacijs turres & muros peruersæ doctrinæ subruerent, donec iniquitatis argumenta prosternerent, & operantes hæc atq; succedentes in corde eius demones debellarent. Vbi ergo effugerunt ab ea omnes sensus infidelitatis antiquæ, non eam relinquunt otiosam, ne fortē per otium rursus antiqua surrepant, & redeant quæ depulsa sunt: sed dant ei opus quod agat, & consignat ei custodiam vinearum. Vineas accipiamus singula quæcunq; volumina legis ac prophetarum. Erat enim vnusquisq; eorum sicut ager plenus, quem benedixit Dominus. Hæc ergo isti viri fortes post victoriam belli, seruadæ ei & custodiendæ cōsignant. Non enim relinquunt eam, vt diximus, otiosam. Sed & euangelistarum scripta, atq; ipsorum apostolorum literas possumus similiter vineas accipere: quas huic quæ ex gentibus congregatur, pro qua etiam dimicauerunt, custodiendas colendasq; tradiderunt. Quod verò ait: Quia suam propriam vineam non custodierit illam possumus eruditionem dicere, quæ vnusquisq; exercebat ante fidem, quæ sine dubio credēs Christo, relinquat ac deserit, & ea quæ sibi lucra videbantur, dicit propter Christum detrimenta. Sicut & Paulus gloriatur legis obseruantias, & omnem Iudaicæ institutionis gloriam fuisse sibi vt iterora, tātum vt in Christo inueniretur non habens suam iustitiam, quæ ex lege est, sed iustitiam, quæ ex Deo est. Sicut ergo Paulus accepta Christi fide non custodiuit vineam suam, Iudaicæ scilicet traditionis obsequia: & iccirco fortasse non custodiuit: quia cū plantata esset à Deo vitis vera, conuersa est in amaritudinem vitis alienæ, & erat iam vitis Sodomorum vinea eorum, & palmes eorum ex Gomorra, & botrus amaritudinis in eis, & furor draconum vinum eorum, & furor aspidum insanabilis: ita & apud gentes erant plurimæ huiusmodi doctrinæ, quas post illa bella, quibus pro fide & agnitione Christi à doctoribus dimicatum est, superatas dicit: puto quod omnino cimini loco ducatur, si custodierit aliquis huiusmodi vineas, & agrum colat vltra venenatis & noxijs consitiū discipulis. Nec mireris si his culpis aliquando fuisse videatur obnoxia hæc, quæ ex nationum discordia colligitur, & iam Christo sponsa preparatur. Respicere quomodo prima mulier seducta est, & in præuicatione facta: quæ non aiter salua fieri dicitur, nisi per filiorum generationem:

illorum duntaxat, qui permanent in fide & charitate cū sanctitate. Hoc ergo quod de Adam & Eua scribitur, sic asseruerat Apostolus: *Mysterium magnum est in Christo & in ecclesia: qui eam ita dilexit, vt semetipsum traderet pro ea, cū esset adhuc impia hæc ipsa, sicut ipse dixit: Cū enim adhuc secundum tempus impij essemus, Christus pro nobis mortuus est.* Et iterum: *Quia cū adhuc essemus infideles, Christus pro nobis mortuus est.* Non ergo mirum est, si hæc quæ seducta & in præuicatione facta, & quæ impia secundū tempus fuit & peccatrix, talem dicatur vineam coluisse eo tempore, cū adhuc impia erat, quam relinquere debuerit, & nequaquam omnino seruare. Quod si etiam tertium explanationis locum placet exequi, referamus hæc ad vnāquamq; animam, quæ conuersa ad Deum, & ad fidem veniens, patitur sine dubio cogitationum pugnas, & oblationes demonum, reuocare eam nitentium ad prioris vitæ illecebras, vel infidelitatis errorem. Sed ne hoc fiat, neue rursus demonibus in ea tantum liceat, prospexit diuina prouidentia, vt paruulis quibusque, & his qui pro semetipsis aduersus astutias diaboli & demonum pugnas dimicare non possunt, vt potē infantes adhuc & lactentes in Christo, daret angelos propugnatores & defensores: qui velut tutores & procuratores constituti sunt à Deo eorum, qui in infirma ætate positi, pro semetipsis (vt diximus) pugnare non possunt. Et vt hoc cum maioribus fiducia agant, conceditur eis semper videre faciem patris, qui in cælis est, & istos puto esse paruulos, quos venire ad se Christus iussit, & non sinit prohiberi, & quos semper dixit videre faciem patris. Nec tibi contrarium videatur: si eos hæc anima, quæ ad Deum tendit, matris suæ filios appellat. Si enim animarum mater Hierusalem cælestis est, & angeli nihilominus cælestes nominantur, nihil dissonans videbitur: si hi qui similiter vt ipsa cælestes sunt, ab ea filij matris appellentur. Super omnia autem congruum videbitur & conueniens, vt quibus vnus est pater Deus, vna sit & Hierusalem mater. Quod verò ait: *Vineam meam non custodiui*, instituta illa ac mores & propositum, in quo exercebatur secundum veterem hominem viuens, indicare videtur laudabiliter à se non esse seruata: ex quo autem adiutorio angelorum dimicauit & vicit eam, penitus à se effugauit veterem hominem cum actibus suis: constitutaque est ab eis vinearum custos, sensuum scilicet & dogmatum diuinorum: ex quibus possit vinum bibere, quod lactificet cor eius.

Annuntia mihi quem dilexit anima mea: vbi pascis, vbi cubas in meridie, ne forte efficiat sicut adoperta super greges sodalium tuorum. Adhuc sponsa loquitur etiam hæc, sed ad sponsum, & non iad ad filias Hierusalē. Igitur ab initio vbi ait: *Osculetur me*, vsq; ad hunc locum, *super greges sodalium*: cuncta quæ dicta sunt verba, sunt sponsæ. Sed primò sermo eius ad Deum factus est, secundò ad sponsum, tertio ad adolescentulas inter quas & sponsum media quadam, & vt se dramatis huius species habet, quasi mesochorus effecta: nunc ad ipsum, nunc etiam ad filias Hierusalem respondent, diiigit verba. Hos ergo nūc vltimos sermones suos ad sponsum facit, requirens ab eo vbi pascat in meridie, & vbi collocet gregem: verens nedom requirit eum, incurrat in ea loca, vbi sodales sponsi locatos per meridiem greges seruant. Ostenditur autem per hæc, quia sponsus hic etiam pastor sit. In superioribus autem didiceramus eum esse & regem, pro eo sine dubio quod homines regat: pastorem verò pro eo quod oves pascat: sponsum autē pro eo, quod habeat ipsam, quæ cum eo regnet: secundum quod scriptum est: *Aspexit regina à dextris tuis in vestitu deaurato.* Hæc interim continet dramatis ipsius qui est quasi historicus ordo. Nunc autem requiramus intelligentiā mysticam, & si oportet præuenire paululum ea, quæ in posterioribus proferenda sunt, quō quis effectus sit horum sodalium pateat, memoremus illud quod scriptum est: *Quia reginae sunt sexaginta, sed ex his omnibus vna sit columba, & vna perfecta ac particeps regni.* Ceteræ verò iam inferiores sunt: quæ octoginta appellantur concubinæ. Adolescentulæ verò, quarum numerus nullus est, post ordinem concubinarum ponuntur. Iste autem omnes animarum earum differentia sunt, quæ in Christo credentes, diuersis ei affectibus associantur. Vt (verbi gratia) dicamus omnem ecclesiam per illam figuram corpus esse Christi, quæ Apostolus dicit: in quo corpore diuersa esse membra pronuntiat, &

A

alios esse oculos, & alios manus, alios etiam pedes: & singulos pro operum studiorumque suorum meritis, in membra corporis huius aptari. Secundum hanc ergo speciem & hæc intelligenda sunt: & alias quidem animas putandum est in hoc sponsali dramate, quæ magnificentiori affectu sponso atque illustriori sociantur, apud eum reginarum loco & affectu haberi: alias, quarum inferior sine dubio in profectibus & virtutibus honor est concubinarum loco duci: & alias adolescentularum, quæ videntur extra aulam quidem posita, non tamen extra urbem regiam. Posteriores verò, & post omnes quæ supra memoratae sunt, esse eas animas, quæ oves appellantur. Si verò perspiciamus attentius, adhuc fortassis etiam harum omnium inueniemus inferiores alias & vltimas omnium, illas scilicet, quæ in sodalium eius gregibus numerantur. Et ipsi enim habere greges quosdam dicuntur, in quos non vult sponsa incurere, & ob hoc petit à sponso, vt annuntiet sibi vbi pascat, vbi meridiem faciat: ne fortè, inquit, efficiat sicut adopena super greges sodalium tuorum. Queritur ergo, sodales isti qui habere quosdam greges dicuntur, vtrum sponso operam dantes, & sub ipso velut pastorem principe agentes, hoc faciant, quandoquidem sodales eius nominantur: an proprium aliquid & sequestratum habentes: & quod non sit cum animo sponsi: quandoquidem refugit sponsa, & veretur ne fortè incurrat sodalium greges, dum sponsum suum requirit. Sed & quod dixit: Ne fortè efficiat non adopena, sed sicut adopena: require, ne fortè innuat per hoc esse aliquas sodaliū quasi spòsas, habentes etiam ipsas habitum sponsalem, & esse adopenas, & sicut Apostolus dicit: Velamen & potestatem habentes super caput. Et vt manifestior sermonis huius explanatio fiat, iterum quasi dramatis ordine, quod dicitur, exequamur. Expocit ab ipso sponso suo sponsa, vt ei locum secreti sui indicet & quietis: quandoquidem amoris impatiens, etiam per meridiem cupit adire sponsum, illo præcipue tempore, quo clarior lux & splendor diei perfectus & purus est, vt assiliet ei oves pascenti vel refrigeranti. Et studiosè vult viam discere, qua ire ad eum debeat, ne fortè si non fuerit edocta itineris huius anfractus, incurrat greges sodalium: & videatur similis esse alicui illarum, quæ adopena veniunt ad sodales eius, nec pudoris curam gerunt, aut verentur passim discurrere, & multis apparere. Ego autem quæ à nullo, inquit, alio videri volo, nisi à te solo: scire desidero, quo ad te itinere veniam, vt secretum sit, vt nemo sit medius, vt nullus arbiter peregrinus & alienus occurrat. Et fortè ob hoc requirit ista loca, in quibus pascit sponsum oves suas, & ostendit ei verecundiam suam, pro qua non vult incurere greges sodalium, vt ille segreget oves suas à sodalibus, & seorsum pascat, vt non solum sponsa non videatur ab alijs, sed & arcanis & ineffabilibus mysterijs sponsi secretius perfruatur. Nunc ergo videamus per singula, & primò quidem vide si possimus dicere, quòd Dominus, cuius portio fuit Iacob, & funiculus hereditatis eius Israel, ipse intelligendus sit sponsus. Sodales verò eius angeli illi, ad quorum numerum cum diuideret excelsus gentes, & dispergeret filios Adam, statuit terminos gentium secundum numerum (vt ait) angelorum Dei: & isti sint fortassis greges sodalium sponsi, gentes scilicet cunctæ, quæ velut pecora sub angelis pastoribus constitutæ sunt. Grex verò sponsi illa dicantur, de quibus ipsa in euangelio veritas dicit: Oves meæ vocem meam audiunt. Vide enim & obferuanter intende, quoniam dicit: oves meæ, quasi sint & aliæ oves, quæ non sint eius: sicut & ipse in alijs dicit: Vos non estis de ovis meis: quæ singula huic occulto mysterio conuenienter videbuntur aptari. Quæ si ita se habent, competentèr sponsa vnus cuiusque, sodalium gregem, sponsam eius intelligi voluit, quam adopenam nominauit. Sed quoniam certa erat, quòd super omnes illas ipsa esset, non vult similis videri alicui illarū: vt pote quæ sciret tantum se debere præcellere illas sodaliū sponsas, quas sponsa nominat velut adopenas, quantum eminentiæ spòsali suæ habeat ad sodales. Sed & pro hoc adhuc videbitur percūctandi causas habuisse: quandoquidem boni pastores scit esse studium, vt optima ouib. pascua requiratur, & vt viridantia atq; opaca quæ ad requiem memora meridianis æstus inueniant. Quod quidè sodales spòsi facere nesciunt: nec in eligendis pascuis, aut sciētīæ tantū, aut sollicitudinibus gerunt, & ob hoc dicit: Annuntia

1. Cor. 11. b

B

mihī, vbi pascis, vbi cubile habes in meridie? cupiens tempore scilicet illud, quo copiosius mundo lumen infunditur: quò magis merus est dies & purior & florulentior est lux. Tunc, inquit, annuntia mihī dō tu, quem dilexit anima mea, vbi pascis, vbi cubile habes in meridie: ne fortè efficiat, vt adopena super greges sodaliū tuorū. Nouo nunc nomine spòsa appellauit sponsum. Sciens. n. ipsum esse filiū charitatis, imò ipsum esse charitatē, quæ ex Deo est, quasi vocabulum ei istud posuit, quæ dilexit anima mea: & tamē nō dixit: quæ dilexi, sed quem dilexit anima mea: sciens non qualicumque dilectione, sed ex tota anima, & ex totis viribus, & ex toto corde habendam esse dilectionē sponsi. Vbi pascis, inquit, & vbi cubile habes? Puto autem quòd & propheta de hoc loco quem nunc sponsa discere ab sponso desiderat & audire, etiam ipse sub eodē potestus pastore dicat: Dominus regit me: siue vt in alijs legimus: Dominus pascit me, & nihil mihi deerit. Et quoniam sciebat alios pastores, vel ignauia, vel imperitia faciente, greges in locis aridiorib. collocare: de hoc optimo pastore Dominus dixit: In loco viridi vbi me collocauit. Super aquam refectiōnis educauit me: ostendens pastorē hunc, nō solū abundantes aquas ouib. suis: sed & salubres & puras, & quæ per omnia reficiant, prouidere. Sed quoniam ab hoc itatu, quo vt ouis sub pastore deguerat, conuerlus ad rationabilia, in excelliora profectus, idq; adeptus est per conuersionem, subiungit & dicit: Animam meam conuertit: Educxit me super semitas iustitias, propter nomen suum. Hinc verò quandoquidem in hoc profecerat, vt iustitiæ incederet vias: iustitia autem habet sine dubio impugnantem se iniustitiam: & necesse est eum qui iustitiæ iter incedit, habere pugnas aduersantium, fide conuersus & spe, dicit de eis. Nā & si ambulē in medio vmbrae mortis, nō timebo mala: quoniam tu mecum es. Post hæc verò quasi gratiā referens ei qui se pastoralibus imbuerat disciplinis: Virga, inquit, tua & baculus tuus (quib. institutus tuos ad pastoris officium) ipsa me consolata sunt. Hinc verò vbi vidit se ad pastoralibus pascuis, ad rationabiles cibos & mystica secreta translatum, addit & subdit. Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me. Impinguasti in oleo caput meū, & calix meus inebrians quā præclarus est. Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ. Vt in habitem in domo Domini in longitudine dierum. Illa ergo prima, id est, pastoralis institutio, initium eorum fuit, vt in loco viridi collocatus, super aquam refectiōnis educaretur. Hæc verò, quæ sequuntur de profectibus, ad perfectionem requiruntur. Et quoniam de pascuis & viriditate proposuimus, conueniens etiam videretur de euangelijs confirmare quæ diximus. Inueni etiam ibi pastorem hunc bonum de pascuis ouium differrentem, vbi ad hoc quòd pastorem se profiteretur, etiam ostiū se esse commemorat, & dicit: Ego sum ostiū. per me si quis introierit, saluabitur, & ingredietur & egredietur, & pascua inueniet. Hunc etiam nunc sponsa percunctatur, vt ab eo audiat & discat in quibus pascuis oves agat, vel in quibus amenitatis meridianos procuret æstus, meridiem appellans illa scilicet cordis secreta, quibus clariorem scientiæ lucem à verbo Dei anima consequitur. Hoc enim tempus est, quo sol excelliorem circumitus sui verticem tenet. Si quando ergo sol iustitiæ Christus, ecclesiæ suæ excelsa, & ardua virtutum suarum secreta manifestat, amena etiam pascua cubiliaque meridia na videbitur edocere. Nam cum adhuc initia habet discēdi, & prima (vt ita dicam) ab eo scientia suscipit rudimenta, tunc dicit propheta: Et adiuuabit eam mane diluculo. Nunc ergo, quia perfectiora iam quaerit, & excelliora desiderat, meridianum scientiæ lumen exposcit. Hinc puto & Abraham post multas eruditiones, quibus apparens ei Deus, imbut eum de singulis & docuit, post refertur: quia visus sit ei Deus ad quercum Mambre sedenti ad ostium tabernaculi sui meridie: Et respiciens, inquit, oculis suis vidit, & ecce tres viri stabant super eum. Quòd si credimus hæc per spiritum sanctum scripta, non puto frustra placuisse diuino spiritui, vt etiam tempus & hora visionis, scripturæ paginis mandaretur, nisi & horæ istius & temporis ratio aliquid conferret ad scientiam filijs Abraham, quibus vtiq; sicut opera Abraham faciendæ, ita & visitationes istæ sperandæ sunt. Qui enim potest dicere: Nox præcessit, dies autem appropinquauit, sicut in die honestè ambulamus, non in comessationib. & ebrietatibus, nō in cubilib. & impudicitijs, non in contentione & emulatione: & cum hæc omnia tranfierint, super-

Psal. 77. g
13. 4. a.
Deut. 32.
Ses. 70.

Ioan. 10. c.

C

Deut. 6. a.

Psal. 22.
27

Ibidem.

Ibidem.

D

Ioan. 10. b.

Psal. 45. a.

Gen. 15. a.

Rom. 13. d.

D. HIERONIMUS
T. M. 7.

E
 Gen. 18. a.
 Gen. 43. d.
 Mat. 27. c.
 Luc. 23. f.
 Mar. 15. e.
 Gen. 1. c.
 F
 Cor. 2. b.
 Nihil d.
 Cor. 2. b.
 Mat. 27. c.

supergressus videbitur tempus hoc, quod nox præcessit, & dies appropinquaret, & festinare non ad initium diei, sed ad meridiem, ut & ipse ad gratiam perueniat Abraham. Si enim lux, quæ in ipso est, mentis, & puritas cordis clara fuerit & splendida, iste meridianus tempus in semetipso habere videbitur: & per hanc puritatem cordis, quasi in meridie positus, Deum videbit, sedens ad quercum Mambre, quod ad visionem interpretatur. Apud visionem ergo sedet in meridie, qui vacat ad videndum Deum. Inde denique non dicitur intra tabernaculum, sed foris ad ostium sedere tabernaculi. Foris etenim est extra corpus posita mens eius, qui longè est à corporalibus cogitationibus, longè à carnalibus desideriis: & ideo ab his omnibus foris positus vultat Deus. Eiusdè quoque mysterij est: quod & Ioseph & fratres suos cum suscepisset in Ægypto: in meridie eos pascit, & in meridie adorant eum cum muneribus. Propterea denique puro, & de his quæ Iudæi in Saluatore commiserunt, nullum euangelistarum voluisse scribere, quia meridie hæc gesta sunt: cum vtique sexta hora, non aliud quam meridianum tempus ostendat: nullus tamen meridiem nominauit. Sed Matthæus ita dicit: *Ab hora autem sexta tenebræ factæ sunt super omnem terram usque in horam nonam.* Lucas verò: *Erant iam quasi hora sexta, & tenebræ factæ sunt super omnem terram, usque in horam nonam deficiente sole.* Sed & Marcus: *Cum autem esset facta hora sexta, tenebræ factæ sunt super omnem terram, usque in horam nonam.* Vnde apparet, quia in visitatione quidem Abraham, & in conuiuio patriarcharum apud Ioseph non indigebat, vt tempus istud sub nomine sexti numeri significaretur, sed vt meridiem diceretur. Volebat enim sponsa, quæ iam tunc in illis adubratur, diceret, vbi pasceret sponsus, & vbi haberet cubile: & ideo meridiem nominat. Euangelista verò in his quæ narrabant, non meridianum tempus, sed horam sextam numerum requirere, ad enarrandum scilicet sacrificium hostiæ eius, quæ oblata est in die paschæ, pro redemptione hominis, qui in die sexta formatus est à Deo: postquam terra produxit animam viuentem secundum genus, quadrupedia & reptantia, & bestias terræ. Ob hocigitur in præsentis loco illuminari sponsa desiderat pleno scientiæ lumine, ne per imperitiam errans in aliquo, similis efficiatur illis doctorum scholis, quæ non per ipsam Dei sapientiam, sed per philosophorum & principum huius mundi exercentur. Hoc enim & Apostolus dicere videtur in eo, vbi ait: *Quia loquimur Dei sapientiam in mysterio absconditam, quam nemo principum huius mundi cognouit.* Et iterum hæc eadem significat, cum dicit: *Non enim spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est, vt sciamus quæ à Deo donata sunt nobis.* Ob hoc ergo requirit sponsa Christi meridianam cubile, & plenitudinem scientiæ poscit à Deo: ne videatur esse sicut vna ex philosophorum scholis, quæ ad aperta nominatur: pro eo quod plenitudo veritatis apud eos tecta est & ad aperta. Sponsa autem Christi dicit: *Nos autem reuelata facie gloriæ Dei speculamur.*

Nisi cognoueris te à bona, siue pulchra inter mulieres, egredere tu in vestigijs gregum, & pascere hædos tuos in tabernaculis pastorum. Vnius Chilonis, scilicet ex septem, quos apud Græcos singulares fuisse in sapientia fama concelebrat, hæc inter cætera mirabilis fertur esse sententia, qua ait: *Scito teipsam, vel cognosce teipsam.* Quod tamen Salomò, quæ præcessisse omnes hos tempore & sapientia ac rerum sciëntia, in præfatione nostra docuimus, ad animam quasi ad mulierem sub comminatione quadam loquens dicit: *Nisi cognoueris temetipsam à pulchra inter mulieres, & agnoueris pulchritudinis tuæ causas inde descēdere, quod ad imaginem Dei facta es, per quod inest tibi plurimum naturalis decoris: & cognoueris quam pulchra eras ex initio, quamuis & nunciam præcellas cæteras mulieres, & pulchra inter eas sola dicaris: tamē nisi cognoueris teipsam quæ sis: non enim ex comparatione inferiorum volo bonam videri pulchritudinem tuam, sed vt tibi ipsi, & decori tuo collata atque exæquata, respondeas.* Quod nisi feceris, iubeo te exire, & in vltimis gregum vestigijs collocari: & iam non oues, neque agnos, sed hædos pascere: illos scilicet qui pro prauitate & lasciuia, à sinistris statuti sunt regis in iudicio præsentis: & cum tibi introductæ in cubiculum regium offenderem quam summa sunt bona: si nō cognoueris temetipsam, ostendat tibi etiam quæ sunt vltima mala, vt ex veris proficias, tam malorum metu, quam bonorum desiderio. Si enim necieris temet-

ipsam, & ignorantia tui vixeris, nec scientiæ studiū gesseris: sine dubio, nec tabernaculum proprium habebis, sed & per pastorum tabernacula discurses, & nunc in illius tabernaculis pastoris pascere hædos, inquietum animal, ac vagum, & peccatis deputatum. Hæc autem patieris, donec rebus ipsis & experimentis intelligas, quantum mali sit animam nec scire seipsam neque pulchritudinem suam: per quam præcellat cæteras, nō virgines, sed mulieres: illas scilicet, quæ corruptionem passæ sunt, nec in virginitatis integritate permanserunt. Hæc sunt quæ sponsus post illa omnia quæ locuta fuerat sponsa, austeram quadam comminatione sponsæ, animos ad agnitionis suæ curam suscitans, per ordinem propositi dramatis dicit. Sed nunc consequenter, vt cætera ad Christum hæc & ad ecclesiam referamus: qui ad sponsam suam, ad animas scilicet credentium loquens, summam salutis & beatitudinis in scientiæ agnitione constituit. Quomodo ergo anima cognoscat semetipsam, nec facile puro, nec breuiter explicari potest: tamen pro viris, pauca ex multis aperire tentabimus. Videtur ergo mihi duplici modo, agnitionem sui animæ capere debere. Quid quid sit ipsa, & qualiter moueatur, i.e. quid in substantia, & quid in affectibus habeat: vt puta vt intelligat, si boni affectus sit, aut non boni: aut recti propositi, aut non recti. Et quidem si recti sit, si erga omnes virtutes eundem tenorem habeat, tam in intelligendo, quam in agendo: an erga necessaria tantum, & quæ in promptu sunt: Et vtrum in eo sit, vt recipiat profectus, vt augeatur in intellectu rerum augmentoque virtutum: an in isto steterit & resideat, in quod potuit peruenire, & vtrum erga semetipsam tantummodo vacet excollandam, an alijs prodesse & conferre aliquid vtilitatis studeat, vel in verbo doctrinæ, vel in exemplis gestorum. Si verò cognoscat semetipsam, non esse boni affectus, neque recti propositi, in hoc ipso vt intelligat, vtrum ei satis desit, & procul à via virtutis sit: an in ipso iam posita sit itinere, & incedere iam conetur, cupiens quæ ante sunt apprehendere, & que retrò sunt obliuisci, sed nō dum appropinquauerit: aut proxima quidem sit, nō dum tamen ad perfectionem venerit. Sed & in eo opus videtur esse animæ cognoscentis semetipsam, scire si hæc ipsa quæ operatur mala, an ex affectu & studio operetur: an fragilitate quadam, & vt ille ait, quod quasi non vult agens, & quæ odit faciens: & rursum ea quæ bona sunt affectibus, & recto proposito gerere videatur: verbigratia, si iracundiam apud aliquos quidem cohibet, apud aliquos autem effert, an semper eam cohibet, & apud nullum omnino profert. Similiter & tristitiam, si in aliquibus quidem negotijs vincit, in aliquibus autem recipit: an in omnibus omnino non recipit. Ita & timorem, aliaque similitur, quæ virtutibus videntur esse contraria. Adhuc & istud opus est animæ cognoscentis se, si gloriæ multum cupida sit, aut parum, aut omnino nihil. Quod inde colligit: si laudibus multum, aut mediocriter delectetur, aut omnino nihil: & si in opprobrijs satis, aut parum, aut omnino nihil contristetur. Sed & in dando & accipiendo cognoscentis animæ semetipsam sunt quædam indicia, si quod tribuit & præbuit ita communicabili affectu, & quasi cui æquitatem haberi inter homines placeat. An vt ille ait, ex tristitia, aut necessitate: vel certè gratiam, siue ab accipientibus, siue ab audientibus quærens. Sed & in accipiendo anima, quæ cognoscat semetipsam, obseruabit, vtrum indifferenter habeat ea quæ accipit, an velut super aliquo bono gaudeat. Sed & in intellectu pensabit semetipsam huiusmodi anima, vt cognoscat, an facile moueatur cuiuscunque verisimilis iudicio: & subripiatur ei arte, vel suauitate, vel calliditate sermonum: an rarò hoc, an nunquam omnino patiatur. Sed sufficiant hæc in hoc agnitionis genere à nobis dicta. Possibile est enim volenti bonum similitudinem, & alia innumera colligere, quibus cognoscere semetipsam anima probetur: & pulchritudinem suam, quam ad imaginem Dei in conditione suscepit, si reparare ac restituere potuerit, contemplari. Hocigitur est, quod præsens sermo sub specie mulieris animam docet, vt cognoscat semetipsam, & ait: *Nisi cognoueris temetipsam, hoc est, nisi per singula, quæ supra memorauimus, duxeris sensus tuos, & discretionem singulorum tenueris, quæ agenda sint, quæ cauenda: quid desit tibi, & quid abundet: quid emendandum sit, quid uerendum. Sed si uolueris indifferenter agere inter cæteras ani-*

G
 3. Exd. 7. b.
 Philip. 3. c.
 H
 Rom. 7. c.
 Gen. 1. d.
 5. a.

A

mas communis vitæ hominū, quas hīc mulieres appellat, inter quas tu pulchra es: utpote quæ iam oscula verbi Dei susceperis, & cubiculi eius arcana perspexeris: si, inquam, non te cognoveris, sed indifferenter, ut cōmune vulgus agere volueris: exi in vestigijs gregum, id est, esto in reliquo grege: si nihil egregium post hæc omnia, quæ in te collata sunt, agis: neque temetipsam cognoscens, à congregatione gregali sequestraueris: & eris non solum in grege, sed in vestigijs gregum. Vltimus enim fiet & nouissimus, qui primatus suos nō intellexerit. Et ob hoc, ubi iam scientiam neglexerit, necesse est, ut circumferatur omni vento doctrinæ ad deceptionem errorum: ita ut modò quidem apud illum pastorem, id est, doctorem verbi tabernaculum ponat: nunc verò apud alium, & sic ubique circumferatur: pascens non oves, quod est animal simplex, sed hædos: lasciuos scilicet & inquietos sensus, atque ad peccatum deputatos, diuersis doctoribus excolens ad hoc ipsum quæsitus. Et hæc erit pœna culpæ illius animæ, quæ seipsam non studuerit agnoscere, & illum solum sequi pastorem, qui animam suam posuit pro ouib. suis. Hæc est vna species, qua intelligere temetipsam anima in affectibus & actibus suis debeat. Illa verò alia pars profundior est & difficilior, qua iubetur anima, quæ tamen iam in mulieribus pulchra est, agnoscere temetipsam. Quod si obtinere potuerit, speret sibi bona omnia: si minus, sciat exeundum sibi post vestigia gregum, & pascendum hædos in tabernaculis pastorum alienorum à se. Videamus ergo & incipiamus pro viribus, etiam huius partis agnitionem discutere. Dicit per prophetam sermo diuinus: Illuminate vobis lumen scientiæ. Sed in donis spiritualibus vnum quidem donum maximum est: quod per spiritum sanctum ministratur, sermo scientiæ: cuius scientiæ opus illud principale est, quod in euangelio secundum Matthæum quidem ita dicit: *Nemo nouit filium nisi pater: neq. patrem quis nouit, nisi filius, & cui voluerit filius reuelare.* In Luca autē ita ait: *Nemo scit quid sit filius, nisi pater: & nemo scit quid sit pater, nisi filius, & cui voluerit filius reuelare.* Secundum Ioannem verò ita scriptum est: *Sicut agnoscit me pater, & ego agnosco patrem.* In quadragesimo verò quinto psalmo dicit: *Vacate & cognoscite, quoniam ego sum Deus.* Igitur principale munus scientiæ est cognoscere trinitatem. Secundo verò in loco cognoscere creaturam eius, secundum eum qui dicebat: Ipse enim mihi dedit horum, quæ sunt scientiam veram, substantiam mundi & virtutem elementorum, inuitū & finē & medietatē temporū, & reliqua. Inter hæc ergo animæ erit quædam etiam sui agnitio, per quam scire debet, quæ sit eius substantia, vtrum corporea vel incorporea, & vtrum simplex vel ex duobus, aut tribus, an verò ex pluribus composita. Sed & iuxta quorundam quæstiones, vtrum facta, an omnino à nullo sit facta: Et si facta sit, quo modo sit facta: Vtrum, ut putant aliqui, in semine corporali, etiam ipsius substantia continetur, & origo eius pariter cum origine corporis traducitur: An perfecta extrinsecus veniens, parato iam & formato inter viscera muliebria corpore induitur: Et si ita sit, vtrum nuper creata veniat, & tunc primū facta cum corpus videtur esse formatū: ut causa facturæ eius, animandi corporis necessitas extitisse credatur; an prius & olim facta, ob aliquam causam ad corpus sumendum venire exiitumetur, & si ex causa aliqua in hoc deduci creditur, quæ illa sit causa ut agnosci possit, scientiæ opus est. Sed & illud requiritur: vtrum semel tantum corpore induatur, & id postmodum depositum vltra non quærat, an cum semel susceptum deposuerit, iterum assumat: & si secundò sumptum semper habeat, an aliquando iterum abijciat. Et si quidem secundum autoritatem scripturarum, consummatio immineat mundi, & corruptibilis status hic in incorruptibilem mutabitur: ambiguum non videri quod in præsentis vitæ statum, secundò aut terciò in corpus venire possit. Nam si recipiatur hoc necessariò, sequitur ut huiusmodi successione consequentibus finē nesciat mundus, & adhuc cognitionem sui anima requirat, si est aliquis ordo, aut sunt aliqui spiritus eiusdem substantiæ cum ipsa. Alij verò non eiusdem, sed diuersi ab ea, id est, si sunt & alij spiritus rationabiles ut ipsa est, & alij carentes ratione. Et si eadem est ipsius quæ & angelorum substantia, quoniam rationale à rationabili nequaquam differre creditur. Aut si non est quidem talis per substantiam, sed erit talis per gratiā

Ep. 4. c.

Ioan. 10. b.

Mat. 11. d.

Luc. 10. b.

Ioan. 10. c.

B

1. Cor. 7. f.

si meruerit: an non possit omnino similis effici angelis, nisi hoc naturæ suæ qualitas, aut similitudo receperit. Reddendum posse videbitur quod amissum est, non tamen conferri id quod ex initio cōditor non dedit. Sed & hoc ad cognoscendam temetipsam anima requirat, si virtus animæ eius accedere potest & decedere. An est immutabilis: an acquisita semel vltra non defluit. Et quid opus est plura commemorare: quibus ex causis temetipsam cognoscatur anima: ne forte, si neglexerit perfecte temetipsam cognoscere, exire iubeatur in vestigijs gregum, & pascere hædos, & hoc non in proprio tabernaculo, sed in tabernaculis pastorum; cum præstò sit volenti hæc persequi, largissimas occasiones ex his quæ supra memorauimus, sumere, in quibus sese exercere in sermone scientiæ pro viribus possit. Dicantur verò hæc à verbo Dei, etiam ad animam, quæ in profectibus quidem posita est, nondum tamen ad summum perfectionis ascendit. Quæ pro eo equidem quod proficit, pulchra dicitur, ut autem peruenire possit & ad perfectionem, & illud ad eam comminatio necessaria. Quod nisi per ista singula quæ supra diximus, temetipsam cognouerit, & vigilanter exercuerit in verbo Dei & lege diuina, continget ei de his singulis opiniones colligere diuersorum, & sequi homines nihil egregium, nihil ex spiritu sancto locutos: hoc enim exire in vestigijs gregum, & eorum doctrinam sectari, qui & si ipsi permanerint peccatores, nullum peccantibus remedium providere poterint. Quos qui sequitur, hædos vitæ que qui peccatorum inditium tenent, videbitur pascere, circumiens tabernacula pastorum, diuersas scilicet sectas philosophorū. Intuere ergo plenè quàm terribile est, quod sub hac adumbratur figura. Exi, inquit, tu in vestigijs gregum; quasi ad eam loquitur, quæ intus iam sit anima, & intra mysteria collocata, pro eo tamē quod negligat temetipsam cognoscere, & requirere quæ sit, & quid vel quo modo agere debeat, quid nō agere, dicitur ei: Exi tu quasi quæ ob hanc desidiam culpā foras mittatur ab eo qui præstò sit. Sicingens animæ periculum est, scientiam sui agnitionemq. negligere. Sed fortasse, quia duplicem expositionem dedimus agnitionis suæ animæ, videbitur cuiuspiam secundum eam quidem quæ de moribus & de actibus suis discutere negligit, & inquirere de profectibus suis, aut perscrutari de vitijs, meritò ei dici, exi: per quod videatur, quasi de interioribus foras propelli. Si verò secundum editionem aliam, quæ diximus, quod naturam substantiamq. suam agnoscere debeat & statum, vel in quo fuerit, vel in quo erit, graue credetur. Quæ enim facile talis anima inuenietur, ita perfecta, ita præpotens, cui horum omnium ratio & intelligentia pateat. Ad hoc respondimus, quoniam sermo, qui habetur in manibus, nō ad omnes animas fit, neq. ad adolescentulas, quib. hic loquitur sponsus, neque ad cæteras mulieres, neque ad octoginta cubinas, aut 60. reginas: sed ad illam, quæ inter omnes mulieres sola pulchra dicitur & perfecta. Vnde apparet, ad dilectas quasque animas hæc dici: quibus cum gratia multa sentiendi & intelligendi à Deo data sit, negligunt tamen scientiæ partes, & cognoscendi temetipsas, nullum adhibent studium. His ergo comminatur sermo diuinus: quia quibus multum datur, multum ex eis exigitur, & humilis quidem, & venia & misericordia dignus erit: *potentes autem poterent cruciabantur.* Si ergo & tu anima quæ pulchrioris & eminentior inter cæteras (verbi gratia) doctrinis, negligas temetipsam, & in ignorantia tui mancas: quomodo poterunt, vel hi qui ædificari desiderant, instrui, vel conuinci & argui contradicentes? Dignè ergo cum comminatione quadam ad eā dicitur: Exi tu in vestigijs gregum, & pascere hædos tuos in tabernaculis pastorum. Potest ad hoc trahi, etiam illud quod Moyse scribit: quod si qua Israelitica mulier adulterauerit, lapidetur. Si verò filia sacerdotis, ignibus exuratur. Sic ergo ista videbitur esse comminatio in eos qui capaces esse possunt ad agnitionē & scientiam, sed per desidiam negligunt. In quos iustissima indignatio sponsi est: quia scit vnus negligentiam cedere ad damnā multorum. Similis enim videbitur huiusmodi anima, vel illi qui acceptum denarium abscondit in terram, ne lucrati quid ex eo pecunia dominus acquireret: vel illi quæ occidisse dicitur Deus, quia malignus erat Onā, vel Heri scilicet, qui accepta femina scientiæ naturalis, posteritati inuidens, profunde bat in terram. Pa-

C

D

Luc. 11. f.

1. Cor. 6. a.

1. Cor. 7. f.

1. Cor. 7. f.

Luc. 19. d.

Gen. 38. b.

flotes

D. HIERONIMUS
TOM. 7.

stres quoq; sicut & ante iam diximus (si quidem ad ecclesiam comminationis hic sermo fit) mundi huius principes accipiendi sunt: vel illi angelis ubi quorum curam reliquæ gentes habentur, siue sorte in hoc, siue secretioribus causis quibusdam seducta. Si verò ad vnam quamq; animam dare comminationem ista referatur, quæ semetipsam negligit agnoscere: sapientes & magistri huius sæculi intelligendi sunt, docentes sapientiam huius mundi, vt in summa hoc intelligatur, quia necesse est animam, eam præcipue, quæ bona & pulchra est, sensibus & ingenio vigilans, cognoscere semetipsam: & dare operam ad agnitionem sui per exercitia doctrinæ & studia diuina, ac per hoc agi spiritu Dei & spiritu adoptionis: Aut si talis hæc anima semetipsam neglexerit, & à diuinis studijs declinauerit, necesse est eam operam dare studijs mundanis & sapientiæ sæculi, & agi spiritu mundi huius iterum in timore. Quod designat Apostolus, cum dicit: Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum, qui est ex Deo. Et iterum: Non accepistis enim iterum in timore spiritum seruitutis, sed spiritum adoptionis, in quo clamamus abba pater. Hæc interim nobis de præsentis loco occurrere poterunt: nunciam conuertamur ad consequentia.

Equitatu meo in curribus Pharaonis, similem te arbitratum sum proxima mea. Historicus quidem sensus hoc videtur ostendere. Sicut, inquit, tunc in Ægypto cum Pharo persequens populum Israel processit in curribus, & equitatus: & meus, hoc est, domini mei ipsi, equitatus longè præcellerat curri Pharaonis, & præstantior erat, vt pote qui illos superauerit, & in mare demerserit: ita & tu proxima mea ipsa præcellis omnes mulieres, similis effecta equitatu meo: qui Pharaonis curribus comparatus, potentior vtique est & magnificentior. Hic interim mihi videtur esse ordo sermo in ipso verbo: quod directio. Videamus autem, ne forte secundum intelligentiam mysticam, animas, quæ sunt sub illo spirituali Pharaone, & sub spiritualibus, ne quibus posita, curribus dicat esse Pharaonis: & quadrigas eius, quas ipse agit, & ducit ad perfectendum populum Dei, & ad opprimendum Israel. Certum enim est, quia tætaones & tribulationes, quæ excitant demones sanctis, per animas aliquas excitant ad hoc ipsum aptas & conuenientes. Quibus tanquam curribus ascensis, exagitant & impugnant, vel ecclesiam Dei, vel singulos quosque fidelium. De equitatu verò Domini, qui sit eius iste equitatus, in Exodo quidem, ubi superantur curribus Pharaonis, & demerguntur in mare, nihil legitur scriptum, nisi tantum quod Dominus curribus Pharaonis, & exercitum eius proiecit in mare rubrum. Inuenimus tamen in quarto Regum libro, quod Elifæus de aduentu hostium, qui cum equitata & curribus venerant, formidanti puero suo dicit: Ne timeas, quoniam plures sunt nobiscum, quam cum illis. Et orauit, inquit, Elifæus, & dixit: Domine aperi oculos pueri huius, vt videat. Et aperuit Dominus oculos eius, & vidit: Et ecce mons plenus equitibus erat, & curribus ignei in circumitu Elifæi, qui descenderant ad eum. Sed & in propheta Habacuc manifestè & euidenter legitur de equitatu Domini, & quod ascendat equos suos. Sunt ergo scripturæ verba hæc: Nunquid in fluminibus irasceris Domine, aut in fluminibus furor tuus, aut in mari rubro impetus tuus? qui ascendens equos tuos, & equitatus tuus salus. Sunt ergo equi Domini, quibus ascendit, & equitatus eius. Quos ego non alios esse puto, quam illas animas, quæ frenum disciplinæ eius accipiunt, & iugum portant suauitatis eius, & quæ spiritu Dei aguntur, & in hoc est eis salus. In reuelatione Ioannis legitur, quod apparuit ei equus, & sedens super eum quidam fidelis & verus, & cum iustitia iudicans, cuius nomen est verbum Dei. Ait ergo: Et vidi cælum apertum: & ecce equus albus, & qui sedebat super eum, vocabatur fidelis & verus, & cum iustitia iudicans: & pugnans: & oculi eius sicut flamma ignis, & super caput eius diadema multa, habentia nomen scriptum, quod nemo nouit nisi ipse, & adoperatus erat vestimento sanguine confuso, & vocabatur nomen eius verbum Dei. Et exercitus eius erat in cælo, & sequebantur eum in equis albis, induti abisso albo puro. Sed opus est gratia Dei, quæ hotum nobis aperiat intellectum, quo possimus aduertere: quid istæ indicent visiones, qui sit equus albus, & quis sit qui sedet super eum, cuius nomen est verbum Dei. Et forte quidem dicit aliquis, album esse equum, corpus quod assumpsit Dominus, & quo ille qui in principio apud Deum, deo verbum, vel vestitus vel vectus est. Alius autem animam dicit,

quam assumpsit primogenitus omnis creatura, & de qua dicebat: Potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo iterum sumendi eam. Alius verò vtique simul, corpus atque animam, quasi ubi peccatum non fuerit, equum dici album putabit. Alius adhuc quarto loco ecclesiam dicit, quæ & corpus eius nominatur, album videri equum: quasi non habentem maculam aut rugam, quam sibi ipse sanctificauit lauacro aquæ. Secundum hæc autem singula etiam illa accipiet quæ sequuntur, militiam cæli & exercitum verbi Dei: & quo modo singuli qui que eorum sequentes verbum Dei, quis albis sedeant, & byssinis albis induantur & mundis. Huic ergo equo albo, quo ipse vehitur, qui verbum Dei appellatur, vel huic equitatu cælesti, qui eum sequitur in albis nihilominus equis, comparat & similem facit Christus ecclesiam suam. In curribus autem Pharaonis, vel ita possumus accipere, vt quantum hic Domini equitatus equitatu & curribus Pharaonis euincit & præcellit: tantum tu quæ pulchra es in mulieribus, præcellis & euincis omnes reliquas animas, quæ adhuc iugum Pharaonis portant, & sessoris eius patiuntur: vel certe quod equitatus hic meus, qui lauacro aquæ mundatus, purus & candidus factus est, & verbum Dei meruit habere sessoris, ex curribus assumptus est Pharaonis. Inde enim omnes veniunt credentes, quia Christus venit in hunc mundum peccatores saluos facere. Hoc ergo modo potest explanari versiculo huius sensus. Equitatu meo, qui fuit antè in curribus Pharaonis, & nunc sequitur me in equis albis, purificatus in lauacro aquæ, similem te arbitror proxima mea. Beatæ ergo sunt illæ animæ, quæ dorsum suum curruauerunt, vt suscipiant sessoris verbum Dei super se, & frena eius patiuntur, vt quocumque ipse voluerit, fleat eas, & agat habentis præceptorum suorum: quia iam non propria voluntate incedunt, sed ad omnia ducuntur & reducuntur voluntate sessoris. Et fortassis videbitur secundum hoc, quod ex multis animabus congregata est ecclesia, & exemplum vitæ accepit à Christo: quod non tam ab ipsa deitate verbi Dei accepit, quæ vtique supereminet eos actus vel affectus, qui ad exemplum dan hominibus debeant, sed illa anima, quæ assumpta est ab eo, in qua fuit summa perfectio: illa fit ad exemplum posita, & ipsa dicat hic, proxima mea, cuius similitudinem habere debeat etiam ecclesia, quæ ex multis congregatur animabus, illis scilicet quæ prius fuerant sub iugo & curribus Pharaonis, & equitatus Domini appellatur. Quæ autem ex duabus expositio conuenire magis proposito versiculo videatur, probabis etiam tu qui legis.

Quam speciosa facta sunt genæ tuæ, tanquam turturis: ceruix tuâ, sicut redimicula. Ordo dramatis, huiusmodi videtur habere consequentiam: quod postea quam austeriore vsus est cõminatione sponsus ad sponsam, protestatus ei, quod nisi cognosceret semetipsam, exitura esset in vestigijs gregi, & palceret non oues, sed hædos, erubuerit super austeritate præcepti: sed & rubor verecundiæ diffusus in vultu, speciosas effecerit genas eius, & multo quam fuerant pulchriores. Non solum autem genæ, sed & ceruix eius tam decora sit reddita, quasi monilium redimiculis adornata. Pulchritudo ergo genarum turturibus comparatur: quod per huiusmodi aues, simul honestas vultus & alacritas indicetur. Hæc est historici dramatis explanatio. Sed veniamus ad rem. Paulus Apostolus scribens ad ecclesiam Corinthiorum, ita ait: Corpus autem non est membrum vnum, sed multa: Et si dixerit pes, quia non sum manus, non sum de corpore: non propterea non est de corpore: Et si dixerit auricula, quia non sum oculus, non sum de corpore: non propterea non est de corpore. Si totum corpus est oculus, ubi est auditus? Si totum auditus, ubi odoratus? Nunc autem Deus posuit vnumquodque membrum in corpore, sicut voluit. Et cum plura de hoc disputasset, ad vltimum dicit: Vos autem estis corpus Christi & membra ex parte. Et iterum ad Ephesios scribens dicit: Subiecti inuicem in timore Christi. Mulieres viris subiectæ sint sicut Domino: quia vir caput est mulieris, sicut & Christus est caput ecclesie: ipse saluator corporis. Sed sicut ecclesia subiecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus. Viri diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit ecclesiam suam, & semetipsum tradidit pro ea, vt eam sanctificaret lauacro aqua in verbo, vt ipse sibi prepararet gloriosam ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt esset sancta & immaculata. Et post pauca: Nemo, inquit, enim aliquando

G
Ioan. 10. d.

Eph. 5. f.

1. Tim. 1. d.

H

si agitur
Iacobus
1. cor. 12. c.

1. Cor. 12. c.

Eph. 5. d.

1. Cor. 2. c.
Rom. 8. c.

vt supra
p. 140
p. 141
p. 142

F

videm.

1. Reg. 6. c.

Habac. 3. l.

Apoc. 19. l.

A aliquando carnem suam odio habuit: sed nutrit & fovet eam, sicut & Christus ecclesiam: quia membra sumus corporis eius, & reliqua.

Per hæc ergo edocemur, quomodo sponsa Christi, quæ est ecclesia, etiam sit corpus eius & membra. Si ergo audias sponsi membra nominari, ecclesie membra dici intellige, in quibus sicut sunt aliqui, qui dicuntur oculi, pro intelligentiæ sine dubio ac scientiæ lumine, & alij aures, pro audiendo verbo doctrinæ: alij manus, pro bonis operibus religiosisque ministerijs: ita sunt alij & qui genæ eius appellantur. Genæ autem partes vultus dicuntur, in quibus honestas & verecundia animæ agnoscitur: per quod sine dubio illi in membris ecclesie declarantur, qui castitatis & pudicitie excolunt honestatem. Pro his ergo ad omne corpus sponsæ dicitur: Quam speciosa facta sunt genæ tuæ? Et observata quia non dixit, quam speciosa sunt genæ tuæ, sed quam speciosa facta sunt, ut ostendat, prius quidem non eas ita fuisse speciosas, sed postea quam suscepit oscula sponsi, & ipse qui loquebatur per prophetas, prius affuit, & mundavit sibi ipsi ecclesiam suam lauro aqua, & fecit eam non habere maculam aut rugam, & agnitionem sui præstitit ei: tunc facta sunt speciosa genæ eius. Tunc enim castitas & pudicitia, & virginitas, quæ prius non fuerat, per ecclesie genas specioso decore diffusa est. Quæ tamen genarum species, id est, pudicitia & castitatis, turturibus comparatur. Turturum ferunt huiusmodi naturam esse, ut neq; masculus præter unam feminam adeat aliam: nec femina plus quam unum pariatur matrem: ita ut si accidat altero intercepto superesse alterum: pariter cum coniuge extinctus sit ei concubitus amor. Conuenienter ergo similitudo turturis, aptatur ecclesie, quod vel alterius viri post Christum coniugium nesciat, vel quod continentia & pudicitia in ea tanquam turturum voliter multitudine. Secundum hanc intelligentiam etiam ceruicem sponsæ accipiamus. Quæ sine dubio illa intelligi debent animæ, quæ Christi iugum suscipiunt dicentis: Suscipite super vos iugum meum: quia iugum meum suave est. Obedientia ergo eius, ceruices eius appellantur, Ceruix ergo ei⁹ speciosa facta est, sicut redimicula, & meritò. Quam .n. prius prævaricationis inobedientia turpe fecerat, nunc obedientia fidei, speciosam fecit & pulchra. Ceruix ergo tua speciosa facta est sicut redimicula. Ad utrumq; .n. subaudiatur, speciosa facta est. Redimicula hæc dicit cõstrictiones, vel cõnexiones monilium, quæ in ceruicibus sedere solent: ex quibus deducitur & descendit per omne collum reliqu⁹ ornatus. Ipsi ergo ornamento, quod ceruicibus & collo imponi solet, ceruicem sponsæ comparavit. Quod dictum ita aduertimus. Ceruicem diximus subiectionem & obedientiam dici, pro eo quod quasi iugum Christi suscipiat, & fidei eius obedientiam præbeat. Ornamentum ergo ceruicis eius, quæ est obedientia, Christus est. Ipse enim prior factus est obediens vsq; ad mortem. Et sicut per vnus, Adæ scilicet, inobedientia, peccatores constituti sunt multi: ita & per vnus obedientiam, Christi duarum taxat, iusti constituentur multi. Ornamentum ergo & monile ceruicis ecclesie, obedientia Christi est. Sed & ceruix ecclesie, i. e. obedientia eius, similis effecta est obedientiæ Christi, quod est monile ceruicis. Magna ergo in hoc laus sponsæ est, magna ecclesie gloria, vbi imitatio obedientiæ eius, exaquatur obedientiæ Christi, quem imitatur ecclesia. Hæc ipsa species monilis, etiã in Genesi memoratur à Iuda patriarcha Thamar nurui suæ, quando cum ea quasi cum meretrice concubuit, data. Quod non omnibus patet mysterium. Intelligitur per hoc, quod Christus ecclesie, quam ex multorum dogmatum prostitutione collegerat, futuræ perfectionis hæc dedit pignora, & istud obedientiæ monile ceruicis eius imposuit.

Matt. 11. d.

B

Similitudines auri faciemus tibi cum distinctionibus argenti, quoad quæ res sit in recubitu suo.] Suprà diximus, quod specie dramatis libellus hic ordinatus, personarum imitatione contextitur: & nunc ergo videntur hæc amici vel sodales sponsi ad sponsam locuti, qui secundum intelligentiam mysticam, & ut supra iam diximus, aut angeli vel etiam propheta, aut patriarchæ possunt intelligi. Non enim tunc solum cum post baptismum Ioannis in deserto tentatus est à diabolo Dominus, accesserunt angeli & ministrauerunt ei, sed ante aduentum præsentis corporalis ministrauerunt semper. Nam & lex disposita in manu per angelos dicitur mediatoris. Et ad

Rom. 3. d.

Rom. 3. d.

Similitudines auri faciemus tibi cum distinctionibus argenti, quoad quæ res sit in recubitu suo.] Suprà diximus, quod specie dramatis libellus hic ordinatus, personarum imitatione contextitur: & nunc ergo videntur hæc amici vel sodales sponsi ad sponsam locuti, qui secundum intelligentiam mysticam, & ut supra iam diximus, aut angeli vel etiam propheta, aut patriarchæ possunt intelligi. Non enim tunc solum cum post baptismum Ioannis in deserto tentatus est à diabolo Dominus, accesserunt angeli & ministrauerunt ei, sed ante aduentum præsentis corporalis ministrauerunt semper. Nam & lex disposita in manu per angelos dicitur mediatoris. Et ad

Hebræos scribens Apostolus dicit: Si enim qui per angelos habitus est, sermo factus est firmus. Ipsi ergo erant velut auctores & procuratores, appositus paruule sponsæ cum pædagogo, lege: donec plenitudo temporum veniret, & mitteret Deus filium suum, natum ex muliere, factum sub lege, & adduceret eam sub auctoribus & procuratoribus & pædagogo, lege: ut ipsius verbi Dei oscula, doctrinam scilicet verbaq; susciperet. Antequam ergo tempus horum adesset: in multis angelorum ministerio excolebatur sponsa, qui apparebant tunc hominibus, & loquebatur ea, quæ res poscebat & temp⁹. Non .n. tu mihi ex aduertu Saluatoris in carne spõsam dici, aut ecclesiam putes: sed ab initio humani generis, & ab ipsa cõstitutione mundi: imò vt Paulus docet, altius mysterij huius originem repetat, ante etiam constitutionem mundi. Sic enim dicit ipse: Sicut elegit nos in Christo ante constitutionem mundi, vt essent sancti & immaculati coram ipso in charitate, prædestinans nos in adoptionem filiorum. Sed & in psalmis scribitur: Memento congregationis tuæ Domine, quam congregasti ab initio. Prima etenim fundamenta congregationis ecclesie, statim ab initio sunt posita. Vnde & Apostolus dicit ædificari ecclesiam, non solum super Apostolorum fundamentum, sed etiam prophetarum. Inter prophetas autem numeratur & Adam: quia magnum mysterium prophetavit in Christo & in ecclesia, dicens: Propter hoc relinquet homo patrem suum, & matrem suam, & adheret uxori suæ, & erunt ambo in carne vna. Euidenter enim de his dictis eius dicit Apostolus: Quia mysterium hoc magnum sit. Ego autem dico in Christo & in Ecclesia. Sed & idem Apostolus cum dicit: Sic enim ecclesiam dilexit, vt semetipsum traderet pro ea, sanctificans lauro aqua, non utiq; ostendit eam prius non fuisse: quomodo .n. dilexisset eam, quæ nõ erat. Sed eam sine dubio dilexit, quæ erat. Erat autem in omnib. sanctis, qui ab initio sæculi fuerunt facti. Diligens igitur eam, venit ad eam. Et sicut pueri cõmunicauerunt carni & sanguini, similiter & ipse participes factus est eorumdem, ac semetipsum pro eis tradidit. Ipsi enim erat ecclesia, quam dilexit, vt eam vel numerositate augeter, vel virtutibus excoleret, vel perfectionis charitate de terris transferret ad cælum. Ministrauerunt ergo & propheta ab initio, ministrauerunt & angeli. Quid enim aliud fiebat tunc, cum apparuerunt tres viri Abrahamæ sedenti ad quercum Mambre? Licet illa angelorum species plus aliquid quam angelicum ostenderit ministerium: nam Trinitatis ibi mysterium prodebat. Hoc erat & in Exodo: cum angelus Domini dicitur in flamma ignis apparuisse Moysi in rubo. Continuo autem in subsequenti bus Dominus & Deus loqui in angelo scribitur, & ipse Deus esse Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob designatur. Quod quidam hæreticorū legentes dixerunt: Deum legis & prophetarum longe inferiorum esse, quam Iesum Christum & Spiritum sanctum, & eousq; impietatem suam pertenderunt, vt plenitudinem quidem in Christo ponant, & in spiritu sancto: imperfectionem verò & infirmitatem in Deo legis. Sed hæc aliàs. Nunc autem nobis propositum est ostendere, quomodo sancti angeli, qui ante aduentum Christi, velut paruulæ adhuc sponsæ tutelam procurabant, ipsi sint amici & sodales sponsi, qui ad eam dicere videantur: Faciamus tibi similitudines auri cum distinctionibus argenti, vsquequod res sit in recubitu suo. Indican ergo quod ipsi faciant sponsæ, non aurum (neque enim habebat tale aurum, quale dignum erat offerri sponsæ) sed pro auro, similitudines auri se facere promittunt. Et non vnã similitudinem, sed multas. Ita etiam dicunt de argento, sed quasi habentes licet paruam argenti materiam, promittunt se ei facere, non similitudines, sed distinctiones argenti: vt pote quibus non tanta abundaret argenti materia, vt connexum aliquid & solidum opus ex eo producere possent: sed distinctiones tolas ac signa quædam paruã, velut puncta interfereret illi operi, quod ei ex auri similitudine faciebant. Hæc ergo amici sponsi illi, de quibus supra diximus, sponsæ faciunt ornamenta. Sed quid in his secreti contineatur, & quid elocutionis nouitas ipsa parturiat: omnipotentis verbi ac sponsi patrem precemur, vt ipse nobis arcani huius claustra patefaciat, quo possimus, non solum ad intelligendam hæc illuminari, verum etiam ad preferenda: ac secundum mensuram eorum, qui lecturi sunt, moderationem eloquij spiritualis accipere. Auri speciem in mul-

C Hebr. 2. d.

Rom. 11. c.

Eph. 1. d.

1. Cor. 12. a.

Eph. 2. c.

Gen. 1. d.

Eph. 5. d. Ibidem d.

D

Gen. 18. a.

Exod. 3. a.

Ibidem d.

in mul-

E in multis sæpè ostendimus figuram tenere inuisibilis & incorporea natura. Argentum verò virtutem verbi ac rationis, secundum quod & Dominus dicit per prophetam: *Dedi vobis argentum & aurum, vos autem fecistis argentea & aurea Baalim*: ostendens per hæc, & dicens: quia dedi vobis sensum & rationem, quæ me Deum & sentire possitis, & colere: vos autem & sensum & rationem, quæ in vobis est, ad colenda dæmonia transfulistis. Sed & eloquia Domini, eloquia casta: argentum igne probatum dicitur. Et item in alijs, argentum ignicum, iusti lingua memoratur. Cherubim verò aurea dicuntur: quonia quidem plenitudo scientiæ Dei interpretantur. Sed & candelabrum in tabernaculo testimonij aureum & solidum poni iubebatur: quod mihi videtur formam tenere naturalis legis, in qua lux scientiæ habetur. Sed quid opus est multa congregare testimonia, cum in promptu sit scire volentibus in multis scripturæ locis hoc indicari, quod aurum ad sensum mentemque rouocetur: argentum verò ad verbum atque eloquia referatur. Nunc ergo properemus ad contemplandum, quomodo secundum ea quæ præmissimus, amicitia sponsi dicant, se similitudines auri facere: quod scilicet aurum verum in illis, quæ in corporea sunt & inuisibilia ac spiritalia, intelligatur. Similitudo verò auri, in quo non est ipsa veritas, sed vmbra veritatis, ista corporea & visibilia accipiantur; verbi gratia: Similitudo auri fuit istud tabernaculum manufactum, de quo dicit Apostolus: *Non enim manus facta ista introiuit Iesus exemplaria verorum, sed in ipsum calum.* Ergo quæ in cælis sunt inuisibilia & incorporea, illa sunt vera: ista autem, quæ in terris sunt visibilia & corporea, exemplaria verorum dicuntur esse, non vera. Ista ergo sunt, quæ similitudines auri appellantur, in quibus est & arca testamēti, & propitiatorij, & Cherubim, & altare incensij, & mensa profectionis, & panes: sed & velamen, & columbæ ac serpens, & altare holocaustorum, & ipsum templum atque omnia quæ in lege scripta sunt. Omnia hæc similitudines erant auri. Sed & ipsum aurum visibile, pro eo quod visibile erat, non erat aurum verum: sed similitudo erat illius veri auri inuisibilis. Ista ergo similitudines auri, fecerunt sponsa ecclesiæ sponsum amicum: angeli videlicet & prophetæ, qui ministraverunt in lege cæterisque mysterijs. Hæc opinor & Paulus intelligens dicebat: *In religione angelorum, in his que videtis frustra inflatus sensu carnis suæ.* Omnis ergo Iudaicus cultus & religio, similitudines sunt auri. Cum autem conuersus fuerit quis ad Dominum, & ablatum fuerit ab eo velamen, tunc videbit aurum verum; cuius auri autem adeisset & cognoscendum se præberet, similitudines fecerunt sponsa amicum eius, vt ex illis similitudinibus communica & prouocata, veri auri desiderium caperet. Hoc enim factum indicat Paulus, cum dicit: *Hæc autem in figura contingebant illis. Scripta autem sunt propter nos, in quos finis sæculorum deuenit.* Sed finis, quæ dicit Paulus, non intelligas corporalem. Finis enim corporalis multos inueniet, pro quibus non sunt scripta hæc: Neque enim huiusmodi de his recipient intellectum: sed finem sæculorum, perfectionem rerum intellige, quæ vtrique Paulo & similib. eius aduenisse, & propter ipsos scripta hæc esse dicuntur. Sed hæc in excessu diximus, volentes ostendere, quomodo amicitia sponsi dicant ad sponfam facere se ei similitudines auri cum distinctionibus argenti; per ea scilicet quæ in lege & prophetis per figuras, & imagines, & similitudines, & parabolas scripta tradiderunt. Sunt tamen in his & paræ quædam distinctiones argenti. Indicia scilicet sensus spiritalis verbi & interpretationis rationabilis, licet & valde rara & exigua. Ante aduentum namque Domini vix scubi prophetarum aliquis parum quid occultis sermonis aperuit: verbi gratia, vt Esaias cum dicit: *Vinea Domini Sabaoth, domus Israel est, & domus Iuda nouella dilecta.* Ecce iterum alibi: *Aque multe gentes multe sunt.* Et Ezechiel nominans duas sorores, Oollam & Oolibam, aliam Samaraim distinguit esse, & aliam Iudæam: & scubi talia quædam ipsi prophetis interpretantibus aperiantur, ista distinctiones argenti dicuntur. Vbi verò Saluator & Dominus no-

ster Iesus Christus aduenit, nota faciens omnia verbo virtutis suæ, in passione eius inditum datum est, quod ea quæ in absconditis tegebantur, & arcana erant, in lucem profertentur, & ad manifestationem venient: per hoc quod velum templi, quo sancta sanctorum & arcana velabantur, scissum est de sursum eius vsque deorsum, palam fore denuntians omnibus, quod intrinsecus videbatur obtectum. Sic ergo illud, quod per angelos & prophetas ministratum est, similitudo auri fuit cum distinctionibus paruis & exiguis argenti. Hæc autem quæ per ipsum Dominum nostrum Iesum Christum tradita sunt, in auro vero & argento solido collocata sunt. Hæc enim quæ per amicos sponsi facta est similitudo auri cum distinctionibus argenti, non in sempiternum mansura promittitur: sed tempus ei statuitur ab illis ipsis dicentibus: vsque quod rex sit in recubitu suo. Cum enim recubans dormierit, vt leo & vt catulus leonis, & post hæc suscitauerit eum pater, & resurrexerit mortuis, si qui fuerint conformes resurrectionis eius, iam non in similitudine auri: id est, non in rerum corporalium cultu manebunt, sed aurum verum ab ipsis percipietur, credentes & sperantes, non ea quæ videntur, sed quæ non videntur: nec quæ in terris sunt, sed quæ in cælis, vbi Christus est in dextera Dei sedens, & dicent: Quia & si cognouimus Christum aliquando secundum carnem, sed nunc iam non nouimus. Non ergo iam distinctionibus paruis argenti, sed in latitudinem diffuso vtentur argento. Audient enim, quia in illa auri similitudine, petra, quæ sequi dicitur, & potum populo præbere Christus est, & mare baptismus est, & nubes spiritus sanctus est, & manna verbum Dei est, & agnus paschæ Saluator est, & sanguis agni, passio Christi est: & velum, quod est in sanctis sanctorum, quo diuina illa & arcana tegebantur, caro eius est, aliaque innumera, ex eius resurrectione, patebunt: non iam parua vt prius distinctionis, sed latissima expositione patefacta. Adhuc autem vt clarius fiat quod dicit: vsque quod rex sit in recubitu suo, etiam de secunda Balaam propheta, quæ de Christo ita continet, proferemus. Orietur, inquit, stella ex Iacob: & exiet homo de femine eius, & dominabitur gentibus multis. Exaltabitur Gog regnum eius, & crescet regnum eius. Deus educet eum ex Aegypto: sicut gloria vnicornis, & comedet gentes inimicorum suorum, & crassitudines eorum emedullabit, & iaculis suis sagittabit eos: Recumbens, vt leo requiescet, & sicut catulus leonis. Quis suscitabit eum. Considera ergo & ex his diligentius, & vide quomodo omnis similitudo auri vsque ad extremum tempus, ad recubitum regis scilicet stare memoratur. Post hæc ergo exaltabitur Gog, id est, super te cetera regnum eius, cum videlicet de terris ad cælestia fuerit te cetera translatum. Sed de his plenius, prout Dominus dedit, in Numerorum libro profectum sumus. Requiramus sanè si etiam sanctis patribus ipsis & prophetis, qui ministraverunt verbum ante aduentum Domini nostri Iesu Christi, perfectionis huius veri; auri gratia data sit, an tatum futura hæc intellexerint, & in spiritu vetera præviderint atque; ob hoc solum dixerit Dominus de Abraham: Quia desiderauerit videre diem eius, & viderit & lætatus sit: quod scilicet in spiritu futura præviderit: & magis fortasse hoc ita esse, etiam ille sermo confirmet, qui ait: *Multi iusti desiderauerunt videre que videtis, & non viderunt: & audire que auditis, & non audierunt.* Quamuis nec illis potuerit defuisse perfectio veniens ex fide. Quæ enim nos facta credimus, hæc illi maiore cum expectatione futura credebant. Sicut ergo ex aduentu Christi, credentes præteritorum fides, ita & illos futurorum ad summam perfectionis adduxit. Quod si ad vnamquamque animam referatur expositio, videbitur quod donec paruula est adhuc anima & imperfecta, & sub tutoribus & procuratoribus posita, siue doctoribus ecclesiæ, siue angelis, qui paruulorum custodes esse dicuntur, & videre semper faciem patris, qui in cælis est, similitudines auri sunt ei: cum non solidis & fortibus alitur verbi Dei cibis, sed similitudinibus imbuitur: veluti dicamus, parabolis & exemplis docetur, pro quibus & ipse Christus dicitur etate crescere & sapientia & gratia apud Deum & homines. In illis ergo similitudinibus imbuitur, & fiunt ei paruulæ distinctiones argenti. Aperiuntur enim interdum, & his qui imbuntur paruula aliqua & rara de secretioribus mysterijs, vt desiderium concipiant maiorum. Neque enim desiderari quid potest, si penitus ignoretur: & ideo incipientibus & primis in eruditionibus

G
Mat. 27. f.
2. Chr. 5. c.
Exod. 14. 15. & 12.
Num. 24. c. Sec. 70. H
Gen. 49. 6.
Ioan. 8. g.
Luc. 10. d.
Gal. 4. a. b.
Mat. 18. b.
Luc. 2. b.

positis

A

positis, sicut non sunt ad subitum cuncta pandenda: ita neq; penitus abscondenda sunt spiritualia mysteria, sed vt ait sermo diuinus, faciendae sunt eis distinctiones argenti: & scintillae quaedam spiritualis intelligentiae animis eorum iniciandae sunt; vt gustum quodammodo desiderandae dulcedinis sumant: ne vt diximus si penitus signoretur, nec omnino desideretur. Verum quod paruulam nominamus animam, nemo ita accipiat, quasi secundum substantiam paruula dicatur: sed si cui deest eruditio, & in qua est exiguus intellectus ac minima peritia, hanc paruulam dicimus animam. Igitur haec fieri conuenit, vsquequod rex sit in recubitu suo, id est, vsquequod in id proficiat huiusmodi anima, vt capiat regem, & habeat recubentem in semetipsa. Sic enim dicit hic rex: *Quia habitabo in eis, & inambulabo in eis*: profecto qui tantam verbo Dei cordis sui latitudinem praebent, vt etiam in eis deambulare dicatur, spatij scilicet amplioribus intelligentiae agnitionisq; diffusioris. Ita ergo & recubare dicitur in anima illa sine dubio, de qua ipse Dominus dicit per prophetam: *Super quem requiescam, nisi super humilem & quietum & tremulentem sermones meos*: Habitat ergo rex iste, qui est sermo Dei, in illa anima, quae iam ad perfectum venerit recubitu suum; si tamen non sit in ea aliquod vitium, sed plena sit sanctitate, plena pietate, fide, charitate, pace, omnibusq; virtutibus. Tunc enim delectat in ea recubare regem & habere recubitum.

Leuit. 26. b

Esai. 66. a

Ioan. 14. c

B

Ad hanc enim animam Dominus dicebat: *Quia ego & pater meus veniemus, & caenabimus cum eo, & mansione faciemus apud eum*. Vbi ergo caenat Christus cum patre, & vbi mansionem facit, quidni recumbit: Beata illius latitudo anima, beata strata illius mentis, vbi pater & filius, vt non dubito, vna cum spiritu sancto recumbit, caenat & mansionem facit. Quibus putas opibus, quibus copijs tales conuiuia pascuntur? Pax vbi primus cibus est, humilitas simul apponitur ac patientia, mansuetudo quoque & lenitas, & quod summæ eius suauitatis est, puritas cordis. Charitas autem in hoc conuiuio principalem obtinet locum. Tali ergo modo, etiam tertia expositione, ad vnamquamq; animam referri posse videbitur quod ait: Similitudines auri faciemus tibi cum distinctionibus argenti, quoadusque rex sit in recubitu suo.

Nardus mea dedit odorem suum, sive odorem eius. In specie dramaticis videtur hoc ostendi, quod post haec verba ingressa sit sponsa ad sponsum, & vnguentis suis vnxit eum: ac miro quodam genere, quasi nardus, quae prius odorem non dederat, cum esset apud sponfam, tunc dederit odorem suum, cum corpus contigit sponsi, vt non tam ille ex nardo odorem, quam nardus ex ipso sumpsisse videatur. Si vero secundum hanc differentiam, quae in alijs inuenitur exemplaribus, legimus: *Nardus mea dedit odorẽ eius*: inuenitur adhuc aliquid diuinius, vt videatur vnguentum hoc nardi, quo vnctus est sponsum, non tantum suum, qui nardo inesse naturaliter solet, sed ipsius sponsi odorẽ ceperit, & ipsius odorem ad sponfam reportauerit nardus: vt in eo quo vnxit eum, odorem sponsi per ipsius vnguenti munus acceperit, & hoc fit quod dicitur: *Nardus mea, qua vnxi sponsum, regressa ad me, odorem mihi detulit sponsi, & velut superato naturali suo odore, praefragrantia sponsi ipsius mihi detulit suauitatem*. Haec habet historici dramatis explanatio. Sed veniamus iam nunc ad intelligentiam spiritualem. Ponamus hic sponfam ecclesiam, in personam Mariae, quae decenter vtiq; dicitur afferre librã vnguenti nardi pistici pretiosi, & vngere pedes Iesu, & detergere capillis suis, & recipere quodammodo ac recuperare per crinem capitis sui ad semetipsam vnguentum, ex qualitate ac virtute corporis eius infectum, & odorem non tam nardi per vnguentum, quam ipsius verbi Dei ad se trahentem per capillos, quibus abstergebat pedes, & imposuit capiti suo, non tam nardi quam Christi fragrantiam, & dicere: *Quia nardus mea, missa in corpus Christi, reddit mihi odorem eius*. Denique vide, quo modo haec ipsa referuntur. Maria inquit, *attulit librã vnguenti nardi pistici pretiosi, & vnxit pedes Iesu, & extersit capillis capitis sui*. Domus autem, inquit, *tota repleta est odore vnguenti*. Quod vtiq; indicat, quia odor doctrinae, qui procedit de Christo, & sancti spiritus fragrantia, repleuit omnem mundi huius domum ac totius ecclesiae domum. Vel certe repleuit omnem domum animae illius, quae odoris Christi suscepit participium: offerens primo fidei suae munus, vel vnguentum nardi, & reci-

Mar. 14. c

Ioan. 12. a

Ibidem.

piens ex hoc gratiam spiritus sancti, & spiritualis doctrinae fragrantiam. Quid ergo interest, vtrum in Cantico canticorum sponsa perungat vnguento sponsum: an in euangelio discipula magistrum, & Maria Christum: sperans, vt diximus, redire ad se ex hoc vnguento odorem verbi, & fragrantiam Christi, vt eo ipso dicat: *Christi bonus odor sumus Deo*. Et quoniam plenum hinc fuit istud vnguentum, & pretiosi effectus, ob hoc & Iesus testimonium reddidit ei, dicens: *Bonum opus operata est in me*. Sic ergo rursus in Cantico canticorum, post aliquanta amplectitur emissiones sponsae: sicut hic opus Mariae, ait enim: *Emissiones tuae paradysus cum fructu pomorum*. *Cyperus cum nardis. Nardus cum crocis*. Amplectitur ergo & in his emissiones ac munera sponsae. Obseruauimus sane, quod in his, quae nunc memorauimus, pluraliter primo, postmodum singulariter nardum posuit, quod puto secundum illam rationem didici: quia negotiator regni caelorum, plures primo margaritas negotiatur, vsquequod ad vnam perueniat pretiosam. Et forte quod dixit: *Emissiones tuae paradysus cum fructibus pomorum*, illos indicat fructus cum nardis plurimos, quos afferimus ex institutionibus, & doctrina prophetica. Ex doctrina vero ipsius Domini nostri Iesu Christi, emissiones nostrae & munera, non plures habent nardos, sed vnam. Sed nunc redeamus ad eam, quae dicit: *Nardus mea dedit odorem suum*, & vide si possumus adhuc etiã hoc in loco intelligere praesenti: quod si quando valuerimus integrè & decetè exponere de deitate Christi, virtutemq; eius ac maiestatem dignis assertionibus. consignare: tunc fortassis merito dicet, vel ecclesia illa vel anima, quae ita manifestè potuerit gloriam eius exponere: *Nardus mea dedit odorem suum*. Nec mirum videri debet, si Christus, quem admodum fons est, & flumina aquae vitae de eo procedunt, & quem admodum panis est, & vitã darita & nardus est, & odorẽ reddit, & vnguentum est, quo qui vncti fuerint, Christi fiant, sicut dicit in psalmo: *Nolite tangere Christos meos*. Et fortasse secundum illud quod dicit Apostolus: *Ilis qui exercitatos habet sensus ad discretionem boni vel mali*: singulis quibusque sensibus animae singula quaeque Christus efficitur. Idcirco enim & verum lumen dicitur, vt habeant oculi animae quo illuminentur: idcirco & verbum, vt habeant aures quod audiant: idcirco & panis vitae, vt habeant gustus animae quod degulset. Idcirco ergo & vnguentum vel nardus appellatur, vt habeat odoratus animae fragrantiam verbis: idcirco & palpabilis, & mantractabilis, & verbum caro dicitur, vt possit interioris animae manus contingere de verbo vitae. Haec autem omnia vnum arque idem est verbum Dei, quod per haec singula affectibus orationis commutatum, nullum animae sentium gratia sua relinquat expertem.

C

1. Cor. 2. d

Matth. 20 & Marc. 14. a

Matth. 13. f

Ioan. 7. f

Ibid. 6. d

Psal. 104. b

Hebr. 3. d

D

Ioan. 1. b

1. Ioan. 1. b

2. Cor. 13. d

1. Cor. 12. d

1. Cor. 12. d

1. Cor. 12. d

1. Cor. 12. d

1. Cor. 12. d

1. Cor. 12. d

1. Cor. 12. d

1. Cor. 12. d

1. Cor. 12. d

1. Cor. 12. d

1. Cor. 12. d

1. Cor. 12. d

1. Cor. 12. d

1. Cor. 12. d

1. Cor. 12. d

1. Cor. 12. d

1. Cor. 12. d

1. Cor. 12. d

1. Cor. 12. d

1. Cor. 12. d

1. Cor. 12. d

1. Cor. 12. d

1. Cor. 12. d

1. Cor. 12. d

1. Cor. 12. d

1. Cor. 12. d

1. Cor. 12. d

1. Cor. 12. d

1. Cor. 12. d

1. Cor. 12. d

D. HIERONIMUS
T. M. 7.

E
 sibi inuicem sunt fidei rationes, & vinculis veritatis allicite. Denique & lex mundum dicit esse omne vas quod alligatum est: immundum vero quod solutum fuerit, & non ligatum. Cuius rei hæc figura erat, quod Christus, in quo nunquam fuit vlla immunditia peccati, alligamentum guttæ dicitur. Et ideo anima non debet contingere aliquid dissolutum, & quod non sit ratione subnixum, & dogmatum veritate constrictum, ne immunda fiat. Qui enim immundum contigerit, immundus erit secundum legem. Continget namque eum sensus irrationabilis, & alienus a sapientia Dei, & faciet eum immundum. Vide autem si forte filium Dei in carne guttam dicitur, & quasi breue aliquid & exiguum nominatum possumus accipere, sicut & Daniel de eo dicit: Lapidem paruum de monte excisum sine manibus, & factum post hæc montem magnum. Vel sicut in libello duodecim prophetarum nihilominus gutta quidem futura dicitur, quæ congreget populum. Est ergo & in prophetis ita scriptum: *Et erit ex gutta populi huius congregatus Iacob.* Decebat enim eum qui veniebat congregare, non solum Iacob, sed & omnes gentes, quæ sicut propheta dicit: *Reperit. ita sunt tanquam gutta ex strula:* exinanientem se diuinitatis forma, effici ipsum vt guttam, & sic venire ad congregandum guttam gentium, & guttam nihilominus reliquiarum Iacob. Sed & in quadragesimo quarto psalmo dicitur ad dilectum, cui etiam ipse psalmus ascribitur: *Myrrha & gutta & casta à vestimentis tuis.* A vestimentis ergo verbi Dei, quæ est doctrina sapientie, procedit myrrha mortis duntaxat indicium pro humano genere susceptæ. Gutta, vt supra diximus, exinanita diuinitatis forma, seruilis formæ suscepta dignatio. Casta quoque quoniam id genus herbæ aquis indefinentibus nutriti dicitur & coalescere, redemptionem humani generis per aquas baptismi indicat datam. Sic ergo alligaturam guttæ fratrum suum sponsa tanquam nuptiali diamate loquens, inter medium verbum suorum comitantem dicit. Vbera, vt superius iam diximus, principale cordis adverte: in quo ecclesia Christum, vel anima verbum Dei, desiderij sui vinculis alligatum tenet & allictum. Si quis enim verbum Dei toto affectu in corde suo, & toto amore constringit, ipse solus poterit odorem fragrantie eius & suauitatis accipere.

F
 Botrus cyperi fratrum meus mihi in vineis Engaddi.] Quantum ad literæ ipsius explanationem, habet aliquid ambiguum, quod ait: Botrus cyperi fratrum meus mihi: quia & vna florens cyperus appellatur, & species quædam extrinsecus virgulicæ, quæ cyperus dicitur: ferens etiam ipsa floridum quendam fructum, in modum florentis vnae prolatur. Sed videtur magis ad fructum vitis respicere sermo, quando quidem vinearum Engaddi facta est memoria. Engaddum autem ager terræ ladæ est: non tantum vineis, quantum balsamis florens. Hic ergo erit historicus sensus sponsæ loquentis ad adolescentulas, vt intelligatur dicens: Primo quidem nardus mea odorem mihi sponsi mei reddit. Secundo vero alligamentum guttæ effectus est fratrum meus mihi, demorans inter media vbera mea. Tertio botrus cyperi ex vineis Engaddi, superans omne quicquid est in odoribus & floribus suauitatis: quo scilicet audientes hæc adolescentulæ, magis ac magis ad charitatem sponsi concitentur & amorem. Idcirco autem singularim & per ordinem, primo nardum suam, deinde guttam, post hæc etiam botrum cyperi nominat, vt per eos gradus, quosdam profectus doceat charitatis. Sed videamus iam quid spiritualis habeat intellectus. Siquidem hic qui appellatur botrus, ad fructum vitis referendus est: verbum Dei accipimus, sicut sapientiam & virtutem & thesaurum scientiæ, aliaque multa, ita & vitam veram dicit. Sicut ergo his quibus efficitur sapientia & scientia, non ad subitum, sed per profectus quosdam & gradus, pro studijs & intentione ac fide eorum, qui ei vel in sapientia, vel in scientia, vel in virtute participantur, sapientes eos & scientes reddit vigentesque virtutibus, ita & in quibus vitis vera efficitur, non eis ad summum maturos botros producit & dulces: nec repente eis efficitur vinum suauis & lactificans cor hominis, sed primo producit eis suauitatem tantummodo odoris in florem. Botrus hic florens esse memoratur in vineis Engaddi, vt gratia fragrantie ipsius immitatur in inijs animæ: vt post hæc pati possit acerbiter

tribulationum & tentationum, quæ propter verbum Dei credentibus excitantur: & ita demum maturitatis eius dulcedinem præbet, vsque dum perducat eos ad torcularia, vbi effunditur sanguis vnae, sanguis noui testamenti, qui bibatur in die festo in superioribus, vbi stratum magnum paratum est. Sic ergo per singulos hos profectus graduum incedere oportet eos, qui per sacramentum vitis & botrum cyperi initiati, ad perfectionem feruntur, & calicem noui testamenti ab Iesu susceptum bibere contendunt. Quod si cyperus sui generis arbor accipiendus est: cuius fructus etiam flos, & tantum odoris suauitatem, quantum & vim calefaciendi ac fouendi dicitur possidere: illa sine dubio accipitur sponsi virtus, qua incallescunt animæ erga fidem eius in charitatem, quæ contungebat eos qui dicebant: *Nonne cor nostrum erat ardens intra nos, cum adaperiret nobis scripturas?* Vel certe quoniam de vineis Engaddi botrus hic florens nominatur esse: Engaddi autem interpretatur oculus tentationis meæ: si quis est qui intellectum habere potest, quomodo tentatio est vita hominis super terram, & intelligit quomodo quis in Deo eripitur à tentatione, & qui agnoscit qualitatem tentationis sue, ita vt possit de ipso dici: Quia in his omnibus non peccauerit labijs suis coram Deo: huius botrus cyperi de vineis Engaddi efficitur verbum Dei. Obseruandum tamen est, quod verba sponsæ ita referuntur, vt & nardus & alligamentum guttæ, & botrus cyperi ipsi soli sint, vt pote quæ in hos iam profectus ascenderit. Sola enim perfecta anima est, quæ ita habet purum & purgatum odorem suum sensus, vt possit nardi, & guttæ, & cyperi ex verbo Dei procedentis fragrantiam capere, & gratiam diuini odoris haurire.

HOMILIA TERTIA.

E
 Ecce es speciosa proxima mea, ecce es speciosa, oculi tui columbarum.] Secundò iam sponsus cum sponsa in verbo colloquioque miscetur. Et primo quidem sermone inuitauit eam ad hoc, vt cognosceret semetipsam, dicens ei, quod bona quidem esset inter mulieres: sed nisi cognosceret semetipsam, certa quæque pateretur, & quali quæ velociter ad agnitionem sui sensu intellectuque cucurrerit, comparat eam equis suis vel equitatu, quibus obtinuerit currus Pharaonis. Simul & genas eius pro insigni verecundia & conuersationis permittate, turtibus comparat: ceruicemque eius, ornamentorum redimiculis. Nunc autem iam speciosam profertur eam, & speciosam: non sic vt prius in mulieribus tantum, sed quali proximam sibi, & adhuc in maiorem titulum laudis exollit & affirmat: quia non tantum cum proxima est, ei speciosa sit, sed & si contingat ei abentem esse, etiam sic speciosa sit. Hoc enim indicatur in eo, quod cum dixisset: *Ecce es speciosa proxima mea:* addit post hæc absolutè & sine vlla adiunctione: *ecce es speciosa.* Sed in superioribus non laudauerat visum eius, credo quia nondum ad intuitum profecerat spiritualis intelligentiæ. Nunc ergo ait: *Oculi tui columbarum.* Grandis in hoc profectus eius ostenditur, vt quæ prius tantum speciosa in mulieribus dicta est, nunc vt proxima speciosa dicatur, ex ipso sine dubio sponso splendorem decoris accipiens, vt semel ab ipso sumpta pulchritudine, etiam si accidat ei paululum sponsi absentiam pati, nihilo minus pulchra permaneat. Quod autem oculi eius comparantur columbis, ob hoc profecto contingit: quia diuinas scripturas, non iam secundum literam, sed secundum spiritum intelligat, & aspiciat in eis spiritualia mysteria. Columba enim indicium est spiritus sancti. Spirituali ergo sensu intelligere legem & prophetas: hoc est, oculos columbæ habere. Et hic quidem columbæ oculi eius appellantur. In psalmis verò huiusmodi animas sibi dari columbæ desiderat, vt volare possit in intellectum spiritualium mysteriorum, & requiescere in atrijs sapientiæ. Sed & si dormire quis possit, hoc est collocari, & requiescere in medio sortium, atque intelligere sortium rationem, & cognoscere diuini iudicij cautas: non solum pennæ columbæ, quibus in spiritualibus intellectibus volat, promittuntur ei: sed deargentatæ pennæ, id est, verbi & rationis ornamento decoratæ. Scapulæ quoque eius in specie auri fieri dicuntur, vbi constantia fidei, & dogmatum

Luc. 24. c
106.7. n.

id est
2. q. 8. m. 1.
c. 1. m. 1.
c. 1. m. 1.
c. 1. m. 1.
c. 1. m. 1.
H

Psal. 54. b.
Psal. 67. d.

